

Съфинансирано от
Европейския съюз

ПРОГРАМА
„ОКОЛНА СРЕДА“ 2021 – 2027 г.

ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ ЗООПАРК ПЛОВДИВ

2025-2035г.

Гр. Пловдив, Февруари 2025г.

www.eufunds.bg

Проект „Техническа помощ за инвестиции в Зоопарк Пловдив“ е финансиран по Програма „Околна среда“ 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския фонд за регионално развитие на ЕС

1. РЕЗЮМЕ

Настоящият **План за развитие** има за цел да трасира бъдещите действия, които трябва да бъдат направени за период от 10 години, за да може Зоопарк Пловдив да придобие роля и визия, отговарящи на съвременните изисквания в зоопарковата дейност и той да бъде една от най-добрите зоологически градини в България, каквато подхожда на втория по големина град в България.

Във връзка с изискванията на *Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни* (ДВ, бр. 105 от 2.12.2003г.), (МОСВ), през 2008г., Зоопарк Пловдив не получава лиценз и е затворен за посетители, поради невъзможност да покрие изискванията.

Необходимо е да се извършат дейности по обновяване и модернизирание на съоръженията и инфраструктурата на зоопарка, за да се превърне той в желан обект за посещение, като се използват съвременни концепции и технологии.

Статистика на *World Association of Zoos and Aquariums (WAZA)* от 2015г. информира, че в света има над 1300 зоопарка, множество зоокътове и стотици частни колекции. Те са строени през различни периоди, имат различни цели и площ. В тях посетителите имат възможността да видят някои от най-интересните животни на земята в среда близка до естествената им (*Михайлов, 2022*). В Европа и по целия свят зоопарковете са се превърнали в места, където хората освен да наблюдават, могат и да общуват с някои диви животни. Това носи позитивни емоционални изживявания за посетителите и променя положително отношението им към животните и средата в която живеят.

В наши дни най-важната задача на зоопарковете е не само да представят пред посетителите различни видове диви животни, но и да ги информират за ролята им в екосистемите, като по този начин подпомагат тяхното опазване в Природата. За да се постигне това зоопарковете трябва непрекъснато да еволюират, да се развиват и да се превърнат в Природозащитни Центрове.

Може да се каже, че за всеки един зоопарк големината на колекцията му няма да е от голямо значение, ако животните в нея не са представени в подходяща естествена среда. Зоопарк Пловдив ще работи, за да разшири многообразието на

----- www.eufunds.bg -----

видове в колекцията си, но преди всичко стремежът е да се специализира в отглеждането на някои конзервационно значими видове. За да стане това възможно, е необходимо да има изградени съоръжения за тези видове, в които им е осигурена оптимална среда за отглеждане и развитие.

Зоопарк Пловдив ще се възползва от месторазположението си в паркова среда, богата с дървесни и храстови видове, и близостта си до гребния канал, осигуряващ евтин воден ресурс за предлагане на оптимални условия за отглеждането на животните от колекцията си. Дървесната и храстова растителност на територията на зоопарка, и наличието на воден ресурс, ще предоставят шанс за по голямо биологично разнообразие и постигане на оптимални условия за животните. Постигането на тези цели ще отправи силни Природозащитни послания към посетителите, а от представянето на експозицията посетителите ще изразят оценката си.

Настоящият **План за развитие на Зоопарк Пловдив** се фокусира върху ключови елементи, които Зоопарк Пловдив трябва да постигне, за да бъде добре представен не само пред посетителите, а и пред партньори извън страната с които да може да работи занапред.

Като една от целите в плана е постигане на членство в **Европейската асоциация на зоопарковете и аквариумите (EAZA)**. Трябва да се има в предвид, че EAZA е с високи изисквания за членство и не всички биват одобрени. Надяваме се, че изпълнението на този план ще насочи Зоопарк Пловдив по пътя за членство в EAZA, което ще предостави нови възможности в неговата дейност.

2. ВЪВЕДЕНИЕ

2.1. Основание за разработване на плана

Планът за развитие на Зоопарк Пловдив е разработен във връзка с обявена процедура за финансиране на общински зоологически градини BG16FFPR002-3.007 „Техническа помощ за инвестиции в зоологически градини“ по Приоритет 3 „Биологично разнообразие“, Специфична цел RSO 2.7 „Подобряване на защитата и опазването на природата, биологичното разнообразие и екологосъобразната

инфраструктура, включително в градските райони, и намаляване на всички форми на замърсяване“, финансирана от Програма „Околна среда“ 2021 – 2027г. (ПОС 2021-2027г.).

Отпуснатите средства са за техническа подкрепа на общините като хоризонтална процедура чрез директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ. Помощта има за цел да подпомогне разработването на пълни и качествени проектни предложения за съвременно кандидатстване и последващо финансиране на инвестиционни проекти по ПОС 2021-2027г. В тази връзка отпуснатата финансова помощ подкрепя разработването на стратегически документи за зоологическите градини, които да дадат база за тяхното бъдещо развитие (*Община Пловдив*).

2.2. Мисия

СЪПРИЧАСТНОСТ И АНГАЖИРАНОСТ НА ОБЩЕСТВЕННОСТТА ЗА ОПАЗВАНЕ НА МНОГООБРАЗИЕТО ОТ ДИВИ ВИДОВЕ В ПРИРОДАТА.

2.3. Визия

ПРЕДОСТАВЯНЕ НА ПОЗИТИВНО ЕМОЦИОНАЛНО ПРЕЖИВЯВАНЕ У ПОСЕТИТЕЛИТЕ И ЧУВСТВО, ЧЕ ТЕ СА ЧАСТ ОТ РАЗНООБРАЗНАТА ДИВА ПЛАНЕТА.

2.4. Цели

Концепцията за зоологическата градина съществува от стотици години, но съвременната зоологическа градина е много различна от това, което е била преди. Съвременната зоологическа градина има отговорност и важна роля в опазването на околната среда, образованието и научните изследвания. В световен мащаб съвременната зоологическа градина може да бъде подкрепена като член на акредитирана зоологическа асоциация, която може да предостави насоки и стандарти за най-добри практики. Тези стандарти също трябва да бъдат подкрепени от национална регулаторна рамка и законодателство.

Опазването на видовете може да бъде извършвано независимо дали самостоятелно от зоологическата градина или съвместно с други зоологически градини или организации за опазване на околната среда. То може да бъде локално, за местни видове, или международно и може да се извършва на място или извън него. Научните изследвания, извършвани от зоологически градини, подпомагат

ефективните програми за опазване и образование, като същевременно осигуряват добри стандарти за благосъстояние на животните. Всеки в зоологическата градина може да извършва научни изследвания, които да допринасят за различните цели на зоологическата градина. В световен мащаб милиони хора посещават зоологически градини и аквариуми ежегодно и тези обекти имат отговорност да образуват и вдъхновяват посетителите ефективно, като предоставят съвременни и високи стандарти за благосъстояние на животните.

Съвместните програми за развъждане, подобрите образователни материали и популяризирането на активната работа, която зоологическа градина Пловдив може да извършва за опазването на животните и благосъстоянието на животните в плен, са много важни. Персоналът, който се грижи за животните в съвременните зоологически градини, може значително да допринесе за успеха на зоологическата градина, като осигурява отлични стандарти за грижа и обогатяващи среди за своите животни, което ще предостави положителни преживявания за благосъстоянието им и ще стимулира посетителите да се ангажират и свържат с животните.

Основните цели, които си поставя Зоопарк Пловдив с разработването и приемането на настоящия План са както следва:

- ❖ Откриване на Зоопарк Пловдив за посетители;
- ❖ Участие в размножителни програми за застрашени видове от местната и световната фауна;
- ❖ Използване на нови техники при представяне на експозицията пред посетителите;
- ❖ Постигане на удоволствие у посетителите и повишаване нивото им на познание във връзка с опазване на биологичното разнообразие;
- ❖ Постигане на удовлетвореност у посетителите през всички сезони;
- ❖ Членство на Зоопарк Пловдив в дейността на *Българската федерация за зоопаркове и аквариуми*;
- ❖ Постигане на стандарти, позволяващи членство в *Европейската асоциация за зоопаркове и аквариуми (EAZA)* и създаване на ефективни партньорства.

За изпълнение на поставените цели до 2035г. Зоопарк Пловдив си поставя за изпълнение следните **задачи**:

- Препроектиране и изграждане на елементи от съществуващите съоръжения с оптимални условия за животните, които дават възможност те да бъдат най-добре представени пред посетителите в среда, възможно най-близка до естествената, целогодишно, с използване и прилагане на съвременни техники и практики.
- Подобряване визията на съоръженията.
- Набавяне на видове в експозицията с висока консервационна стойност.
- Използване на добри практики в грижата за животните.
- Постигане на качество на обслужване на посетители с предлагане на качествен продукт – добре изглеждаща експозиция в паркова среда, повишаваща рекреацията на средата.
- Осигуряване на възможност за контролиран контакт на посетителите с някои животни.
- Информационно-образователна дейност за посетителите и работещите в зоопарка.
- Качествено ветеринарно обслужване и грижа за животните.
- Активна и ползотворна комуникация с други зоопаркове в страната чужбина.

3. ПРАВНА И ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

3.1. Международно законодателство

Конвенция за опазване на дивата европейска флора и фауна и природните местообитания (Бернска конвенция), ратифицирана от Великото народно събрание с решение, прието на 25.01.1991г. - ДВ, бр.13 от 1991г., в сила за Република България от 01.05.1991г. Целите на конвенцията са опазване на дивата флора и фауна на Европа и техните естествени местообитания, включително уязвими и мигриращи видове. Договорът също така отчита въздействието, което други

----- www.eufunds.bg -----

политики могат да имат върху природните наследства и признава присъщата стойност на дивата флора и фауна, която трябва да бъде запазена и предадени на бъдещите поколения (МОСВ, EUR-Lex).

Конвенция за биологичното разнообразие, ратифицирана на 29.02.1996г., в сила за Република България от 16.07.1996г., обн. ДВ, бр.19/1999г. Целите на конвенцията са опазване на биологичното разнообразие, устойчиво използване на неговите компоненти и справедлива подялба на ползите от генетичните ресурси, включително и на достъпа до генетични ресурси и трансфер на технологии, като се взема предвид правото върху тези ресурси и технологии и съответното финансиране (МОСВ).

Конвенция по международната търговия със застрашени видове от дивата фауна и флора (CITES), ратифицирана с Решение на Великото народно събрание от 12.12.1990г. - ДВ, бр.103 от 1990г. В сила за Република България от 16.04.1991г. Обн., ДВ, бр.6 от 21.01.1992г. Целите на конвенцията са да регулира международната търговия с диви видове, така че тя да не застрашава тяхното оцеляване в дивата природа (МОСВ).

3.2. Законодателство на Европейския Съюз

ДИРЕКТИВА № 1999/22/ЕС НА СЪВЕТА относно държането на диви животни в зоологически градини. Целите на директивата са да защитава дивата фауна и да съхранява биологичното разнообразие, като предвижда приемането на мерки от държавите-членки за лицензирането и инспекцията на зоологическите градини, като по този начин укрепва тяхната роля в съхраняването на биологичното разнообразие. За тази цел директивата въвежда редица изисквания, които следва зоологическите градини да изпълняват и които следва да бъдат въведени в националното законодателство на страните-членки (МОСВ).

ДИРЕКТИВА 2009/147/ЕО НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА относно опазването на дивите птици. Директивата се отнася до опазването на всички видове естествено живеещи в диво състояние птици на европейската територия на държавите-членки, за които се прилага Договорът. Тя има за цел защитата, управлението и регулирането на видовете птици и урежда тяхното

----- www.eufunds.bg -----

използване. Държавите-членки вземат всички мерки, необходими за поддържане или адаптиране на популациите на всички видове птици, на ниво, което отговаря на екологичните, научните и културните изисквания, като се отчитат икономическите и рекреационните изисквания (МОСВ).

ДИРЕКТИВА НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА № 92/43/ЕИО за опазване на Природните местообитания и на дивата флора и фауна. Целта на директивата е да допринесе за осигуряване биологичното разнообразие чрез запазване на естествените местообитания, както и на дивата флора и фауна върху европейската територия на държавите-членки, за които е валиден Договорът. Мерките, взети в изпълнение на директивата, имат за цел да запазят или възстановят благоприятното състояние на запазване на естествените местообитания и видовете диви животни и растения от интерес за Общността. Предприетите мерки следва да вземат под внимание икономическите, социалните и културните изисквания, както и регионалните и местните особености (МОСВ).

РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 338/97 на СЪВЕТА от 9 декември 1996 относно защитата на видовете от дивата флора и фауна чрез регулиране на търговията с тях. Предмет на регламента е защитата на видовете от дивата флора и фауна и гарантирането на тяхното опазване чрез регулиране на търговията с тях и се прилага в съответствие с целите, принципите и разпоредбите на CITES. За по-добро разбиране и прилагане на регламента той се допълва от следните нормативни документи (МОСВ):

- РЕГЛАМЕНТ № 865/2006 на КОМИСИЯТА от 4 Май 2006 установяващ подробни правила за прилагане на Регламент № 338/97.
- РЕГЛАМЕНТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ (ЕС) № 792/2012 на КОМИСИЯТА от 23 август 2012 за определяне на правила във връзка с формата на разрешителните, сертификатите и другите документи, предвидени в Регламент (ЕО) № 338/97 и за изменение на Регламент (ЕО) № 865/2006 на Комисията.
- РЕГЛАМЕНТИ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ (ЕС) НА КОМИСИЯТА относно забрана за въвеждането в Съюза на екземпляри от някои видове от дивата флора и фауна в съответствие с Регламент (ЕО) № 338/97.

- РЕГЛАМЕНТ (ЕС) № 1143/2014 на ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ и на СЪВЕТА от 22 октомври 2014 година относно предотвратяването и управлението на въвеждането и разпространението на инвазивни чужди видове. С този регламент се определят правила за предотвратяване, намаляване и смекчаване на неблагоприятното въздействие върху биологичното разнообразие от въвеждането и разпространението - както преднамерено, така и непреднамерено, на инвазивни чужди видове върху биологичното разнообразие в рамките на Съюза. За прилагане и определяне на видовете, за които се прилага регламента са приети и следните нормативни документи (МОСВ):
- РЕГЛАМЕНТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ (ЕС) 2016/145 на КОМИСИЯТА от 4 февруари 2016 година за приемане на формата на документа, който служи като доказателство за наличието на разрешително, издадено от компетентните органи на държавите членки, с което се позволява на учрежденията да извършват определени дейности с инвазивните чужди видове, които засягат Съюза, в съответствие с РЕГЛАМЕНТ (ЕС) № 1143/2014.
- РЕГЛАМЕНТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ (ЕС) 2016/1141 на КОМИСИЯТА от 13 юли 2016 година за приемане на списък на инвазивните чужди видове, които засягат Съюза, в съответствие с Регламент (ЕС) № 1143/2014.

Чрез Директивите и регламентите се въвежда и прилагат международното законодателство на територията на Европейския съюз, като често те въвеждат по-стриктни правила, отколкото изискват международните договори. Докато директивите се въвеждат в националното законодателство, то Регламентите са пряко приложими за територията на държавите членки на Съюза.

3.3. Национално законодателство

Националното законодателство въвежда както Директивите на Европейския съюз, така и специфични за всяка една държава-членка изисквания, които не могат да бъдат въведени чрез Регламентите, свързани главно с определяне на административните органи, които ги прилагат и връзките между тях.

----- www.eufunds.bg -----

Закон за биологичното разнообразие (ЗБР)

Законът за биологичното разнообразие е специален закон, чиято основна цел е опазване на биологичното разнообразие. Законът (чл.60) въвежда изискванията на *Директива 1999/22/ЕС относно зоологическите градини*, включително изискването за лицензиране. За да работят с посетители зоологическите градини следва да получат лиценз, които удостоверява тяхната годност да отглеждат диви животни. Съгласно разпоредбите на закона в рамките на своите задължения зоологическите градини следва да:

- документират екземплярите, както и техния произход;
- етикетират и маркират екземплярите, когато това е възможно;
- събират и поддържат информация по определени показатели за състоянието на колекциите, както и за технологиите и техниките за тяхното отглеждане и поддържане;
- организират или участват в научни и други изследвания от значение за опазване и отглеждане на видовете, включително такива, свързани с повторното въвеждане в природата на диви видове;
- предоставят размножителни материали от застрашени видове за възстановяване или повторно въвеждане в природата;
- предоставят при договаряне размножителни материали от застрашени видове за ферми за отглеждане на животни;
- обменят информация с други институции с подобно предназначение и цели;
- осигуряват обществен достъп до колекциите, информация за обществеността, свързана с видовете от колекциите, техните естествени местообитания и опазване на биологичното разнообразие;
- провеждат образователна и възпитателна дейност;
- подават необходимата информация за попълване и поддържане на съответните регистри в Министерство на околната среда и водите;

- настаняват животните при условия, които удовлетворяват техните биологични изисквания и изискванията за запазването и размножаването им;
- осигуряват подходяща за отделните видове обстановка в местата, където те са затворени;
- поддържат високо ниво на превантивни и лечебни ветеринарни грижи и хранене при отглеждането и развъждането на животните;
- предприемат необходимите мерки за предотвратяване бягството на животни, за да бъдат избегнати възможни екологични заплахи за местните видове (МОСВ).

Закон за ветеринарномедицинската дейност (ЗВМД):

Този закон урежда обществените отношения, свързани с осъществяването, управлението и контрола на ветеринарномедицинската дейност, и въвежда принципите на ветеринарното законодателство на Европейския съюз и Световната организация за здравеопазване на животните (СОЗЖ). Законът въвежда задължение за регистрация на обектите, в които се отглеждат диви животни, включително на зоологическите градини, като те са длъжни да осигурят условия за спазване на правилата за защита и хуманно отношение към животните (МЗХ).

Закон за защита на животните (ЗЗЖ)

Законът урежда защитата на животните и механизмите за нейното осъществяване. Защитата на животните се изразява в опазване на техния живот, здраве и добро състояние, предпазването им от нехуманно, жестоко и особено жестоко отношение, осигуряване на подходящи грижи и условия за живот, съобразени с техните физиологични и поведенчески особености. Законът няма пряко отношение към регулирането на дейността на зоологическите градини, но ги посочва като места, в които могат да се настаняват конфискувани диви животни (МЗХ).

Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни (ДВ, бр.105 от 2.12.2003г.).

Наредбата определя минималните изисквания, при които може да се отглеждат екземпляри от конкретни видове. В нея са въведени и изисквания за квалификацията на персонала, с който трябва да разполага една зоологическа градина, за да може да работи с диви животни.

Наредба №1 от 9.05.2006г. за условията и реда за лицензиране на зоологическите градини, издадена от министъра на околната среда и водите (ДВ, бр.43 от 26.05.2006, изм. ДВ, бр.29 от 30.03.2018г.).

С тази наредба се определят условията и редът за издаване на лиценз на зоологическите градини, неговото действие и прекратяване, както и контролът върху лицензираните зоологически градини. Лицензът удостоверява годността на зоологическата градина за опазване на диви животински видове извън естествената им среда чрез отглеждането и размножаването им при контролирани условия съгласно изискванията на Закона за биологичното разнообразие (ЗБР) и подзаконовите нормативни актове по прилагането му. Лицензът не се отнася за извършвани от зоологическата градина стопански дейности (МОСВ).

4. ПРОУЧВАНЕ НА ДОБРИ ПРАКТИКИ

По време на работата по изготвяне на настоящия План за развитие, екипът от експерти, работещи по задачата, направи проучване на добри практики от водещи зоопаркове в Европа и извън Стария континент, както от литературни източници, така и с посещение на място в зоопарковете в Берлин, Германия (BERLIN ZOO и TIERPARK BERLIN) и Фазано, Италия (ZOOSAFARI – FASANO).

Част от идентифицираните иновативни практики са неприложими или трудно приложими в условията, при които функционира Зоопарк Пловдив, но са налице и такива, които с малко усилия и с наличие на желание у всички заинтересовани страни, биха могли успешно да бъдат заимствани и съответно приложени в процеса на развитие на Зоопарк Пловдив.

BIOPARC - Valencia

"*BIOPARC*" - *Valencia* е уникален зоопарк с площ от 10 хектара във Валенсия, Испания. Той се намира в северния край на необичайния парк-река Турия във Валенсия. Открит през 2008г., повечето от животните са преместени в новите съоръжения на "*BIOPARC*" - *Valencia* от стария зоопарк в града, който затвори същата година.

"*BIOPARC*" - *Valencia* представи на милиони посетители иновативната концепция за зоопарк, наречена "**зоопотапяне**", която се състои в потапяне на посетителите в местообитанието на животните, вместо използването на традиционни клетки и заграждения. Като не използва традиционните огради и решетки, обичайни за много зоопаркове, се постига по-автентично представяне, което е по-здравословно за животните и по-образователно за посетителите. Използвайки реки, езера, потоци, скали, растения и стъкло за отделяне на посетителите от животните, се създава по-ясно разбиране за това как животните биха изглеждали в естествената си среда. Голямо внимание е отделено на възпроизвеждането на екосистемите на многото видове в "*BIOPARC*" - *Valencia*, включително важна колекция от африкански растения като емблематичното баобабово дърво. С над 4000 животни, живеещи в "*BIOPARC*" - *Valencia*, са положени големи усилия да се възпроизведат условията на техните естествени местообитания.

Фондация „BIOPARC“ - Тази амбициозна инициатива възниква от възхищението, уважението и любовта към природата, които изразяват нейните основатели. Тяхното участие е толкова голямо, че цялата група работи в хармония, генерирайки множество инициативи, за да преодолее безразличието. Това са инициативи, които се отразяват в "*BIOPARC*" - *Valencia*, създавайки артистични среди, където показват разнообразни екосистеми и застрашените видове, които ги обитават. Чрез тях възбуждат интереса на публиката и предават своето призвание към нея - защита и опазване на природата. Фондацията цели да привлече вниманието на безразличните, да отвори съзнанието им, да мотивира тяхната публика чрез емоцията, породена от симбиозата между природата и изкуството.

Основателите на Фондацията са убедени, че запазването на бъдещето е в ръцете на всеки. Благодарение на даренията от техните почитатели, те активно участват в национални и международни програми за опазване както в "*BIOPARC*" - *Valencia* (ex situ), така и в оригиналните екосистеми на различните видове (in situ).

----- www.eufunds.bg -----

Някои от по-значимите реализирани проекти на Фондацията са:

Проект „Едуардс“ - Фазанът на Едуардс е ендемичен за централен Виетнам и исторически е известен само в четири провинции.

През 2012г. Фазанът на Едуардс беше прекласифициран като Критично застрашен (CR) според критериите на Червения списък на световнозастрашените видове (IUCN). Вярва се, че вида е много рядък в дивата природа. Последните два записа са за мъжки екземпляри, заловени през 2000г. и намерени в клетка на фермер през 2009г. Фазанът на Едуардс може да е по-близо до изчезване и по-труден за спасяване, отколкото се мислеше преди, с възможността да не съществуват дори останали диви популации на фазаните на Едуардс.

Проектът има за цел генетичното пробно изследване на всички известни индивиди в зоопарковете по света и с него определянето на степента на хибридизация с фазана на Суинхо (*Lophura swinhoii*) и генетичната изменчивост на пленната популация, с цел възможност за селективна развъждаща програма и бъдещо възвръщане във Виетнам и Лаос. *Списък със всички участници: EAZA, AZA (Американската асоциация за зоологически градини и аквариуми), Световната асоциация за фазани, Груповия съвет за таксони (Taxon advisory group), VietNature.*

Проект “Emys” - Въвеждането на Флоридската костенурка и други инвазивни неестествени за територията видове костенурки в иберийските блатни зони има сериозни екологични последици, особено за местните видове костенурки.

В “*BIOPARC*” - *Valencia* пристигат млади екземпляри на европейската костенурка, които произхождат от валенсийските блатни зони, на възраст, когато процентът на оцеляване в естествената среда е най-нисък.

Те се задържат в плен, обгрижвани от експертите на парка, с цел да се гарантира тяхното оцеляване в този критичен период и да бъдат освободени отново в тяхното оригинално местообитание, с по-големи гаранции за укрепване на дивите популации.

Проект “Alytes” - Установяване на всеобхватна програма за опазване на Бетийската (midwife) жаба в целия ѝ природен ареал, като се установи колония за размножаване извън естествената среда, възстановяване на местообитанието,

контрол на дивите популации, изследвания и прилагане на мерки за биоремедиация срещу патогенни гъбички на място, създаване на научноизследователско звено за вида и център за интерпретация в град Канильяс дел Асейтуньо, Малага. Създаване на ново поле за размножаване на вида под биосигурни условия с площ, видима за публиката.

Виенският зоопарк (Vienna Zoo-Schoenbrunner Tiergarten GmbH)

Зоопаркът Шьонбрун не е само най-старият, но и един от най-иновативните зоопаркове в света. Основан е през 1752 година и е част от обекта на световното културно наследство на ЮНЕСКО Шьонбрун. Зоопаркът е собственост на Република Австрия, но се управлява като частна компания (GmbH).

Пет пъти поред е бил обявяван за най-добрия европейски зоопарк и е популярен район за отдих, но също така и образователен център, място за изследвания и силен партньор за различни проекти за опазване на природата и видовете. Животните в Шьонбрун са посланици на своите застрашени родственици в дивата природа.

Програма за развъждане в плен

Много от животинските видове, които живеят в зоопарка Шьонбрун, са част от международна програма за развъждане в плен. За всеки вид отговаря пазител на родословната книга, който дава препоръки за сдвояване на животните или формиране на групи. Основната грижа е да се осигури генетичното здраве на популацията под човешка грижа. Това позволява на зоопарковете да обменят животни в полза на всички.

Европейските програми за застрашени видове (EEP) се координират от *Европейската асоциация на зоопарковете и аквариумите (EAZA)*. Предварителната стъпка на всяка EEP е поддържането на *Европейска родословна книга (ESB)*. Съществуват и Глобални родословни книги, които обхващат световната популация на даден вид в зоологическите градини, както и родословни книги за застрашени австрийски домашни животни. Последните се координират от *Arche Austria*.

Две ЕЕР се координират в зоопарка Шьонбрун. Родословната книга за *Северните и Южните скални пингвини* се води от Сабине Фрювирт, а тази за *Фиджийските игуани* - от Антон Вайсенбахер.

Зоологическата градина като хабитат за местни видове

Въпреки че е убежище за много екзотични видове, много от местните видове се чувстват съвсем като у дома между отделенията на зоопарка. Територията на зоопарка предоставя изобилие от плодове за птици, листа за гъсеници, кални локви за пчели и скалист терен за насекоми. Малки бозайници като земеровките или влечуги като зелените гущери също предпочитат каменисти местообитания.

Всяко ново растение в зоопарка е екологично ценно. Мъртвата дървесина също е важна. Когато дърветата умират, пъновете се оставят непокътнати – за голяма радост на бръмбаровата фауна.

Особено когато се планират нови отделения, се взимат предвид местната фауна. Например, създава се басейн за жаби директно пред местата за къпане на слоновете. В африканския комплекс и Хипо къщата се инсталират така наречени *зимувални бункери* - дървени покрити празнини, пълни с камъни. Тук животните могат да се приберат през студения сезон. Хипо къщата разполага с гнездяща дупка за рядък вид кралски рибар. Зелените жаби и тигрите отдавна живеят хармонично един до друг - те споделят езерото заедно.

Стратегия за изследвания

Зоопаркът оперира, подкрепя и финансира научни проекти, които пряко или косвено служат на общата визия, а именно „да защитим и съхраним животинските видове в техните естествени хабитати.“ Приоритизират се изследователски теми, които са особено спешни. Това се отнася до степента на заплаха за животинските видове или до необходимите подобрения в условията за тяхното отглеждане. Препоръките на отговорните консултативни групи за таксони (Taxon Advisory Group(s)) играят важна роля в това отношение. Един особен фокус е върху местната фауна. Зоопаркът до голяма степен зависи от външно финансиране за своите изследвания. Това обхваща научни финансиращи агенции (FWF, ÖNB, BMWF), както и корпоративни спонсори (Австрийските лотарии).

Зоопаркът Шьонбрун е място за широк спектър от изследователски начинания. Те варират от грижи за животните, изследвания на когницията и поведенчески проучвания, до репродукция, физиология и хранене, ветеринарна и консервационна медицина. Като най-стария зоопарк в света, Шьонбрун също е обект на исторически изследвания. Освен това, повече от два милиона посетители годишно правят зоопарка интересен и за социалните науки.

Един интересен такъв е именно „Кутията за храна“ - студентът Йонас Хомбург задава сложни логически задачи на животните в зоопарка в рамките на своята магистърска теза. Той поставя хранилка с различни вратички-гловолетки в загражденията на Ориенталските видри, Прерийните кучета и Европейските земни катерици и наблюдава как те решават задачите. Това също така се оказва доста забавно за наблюдение от посетителите.

Noah's Ark Zoo Farm

Награждаваният многократно зоопарк се намира на работеща ферма с площ от 100 акра в красивата, спокойна провинция на Северен Сомерсет, разположена само на 6 мили южно от Бристол.

Отваряйки врати за първия си сезон като Център на фермата „Ноевият ковчег“ през 1999г., той осигурява на посетителите възможността да се включат активно, като хранят агнета с бутилка и се доближават както до селскостопански животни, така и до екзотични животни като лами, камили и валаби. Тракторните разходки и играта в сеновала са били едни от най-популярните дейности, като и до днес са такива.

Днес зоопаркът привлича над 200,000 посетители годишно и разполага с вълнуваща колекция от големи животни с над сто вида, включително африкански слонове, жирафи, лъвовете, носорози и очилати мечки. Оригиналният подход, който позволява на посетителите да се включват активно, продължава и днес, като посетителите се радват на близки срещи с удивителни животни.

Консервационните дейности в Noah's Ark

Noah's Ark в момента участва в четири *EEP* (Европейски програми за застрашени видове) и два *ESB* (Европейски родословни книги). Тези програми за развъждане се

----- www.eufunds.bg -----

координират от *EAZA* (*Европейската асоциация на зоопарковете и аквариумите*) и целят да запазят генетично здрави популации от животни в плен, като усилие за опазване на популациите в дивата природа. Като официален участник в ЕЕР програмите извън *EAZA*, *Noah's Ark* се гордее, че играе своята роля в подпомагането на зоопарковете в Европа и по света за опазване на редки и застрашени видове.

В *Noah's Ark* в момента се отглеждат четири вида като част от ЕЕР програмите на *EAZA*. Тези видове включват Африкански слонове (*Loxodonta africana*), Очилати мечки (*Tremarctos ornatus*), Сиаманги гибони (*Symphalangus syndactylus*) и Белоглави лешояди (*Trigonoseps occipitalis*). Всяка ЕЕР програма се ръководи от човек със специализирани знания за конкретния вид, известен като координатор на ЕЕР. Координаторите на ЕЕР са подкрепени от по-широка мрежа от зоологически професионалисти, известна като *Комитет по видовете*. Заедно те вземат основните решения относно управлението на размножаването на своите видове в европейските зоопаркове. ЕSB програмите са по-малко интензивни от ЕЕР програмата. ЕSB програмите работят чрез избор на *Пазител на родословната книга*, който отговаря за събирането на данни за популациите в плен на своя специфичен вид. Тези данни включват раждания, смъртни случаи и прехвърляния между всички участници в ЕSB. Участващите колекции могат да поискат от пазителя на родословната книга препоръки за развъждане и прехвърляния въз основа на събраните данни. *Noah's Ark* е част от родословните книги на два вида. Тези видове включват Памукоглав тамарин (*Sagunius oedipus*) и Азиатска кутиеста костенурка (*Cuora amboinensis*).

Зоопаркът има за цел да бъде водещ „зелен зоопарк“ и генерира над половината от собствените си нужди от електроенергия чрез производство на възобновяема енергия на място - слънчеви панели на покривите на животинските обиталища, биомаса и тяхна собствена вятърна турбина.

Водят се дейности за събиране и рециклиране на вода от покриви и предоставяне на забавления за животните с употреба на рециклирани материали като стари пожарни маркучи, дарени от местната пожарна служба. Подкрепя се местното производство и “Fairtrade” (справедлива търговия) чрез техни кафенета и киоски, като се използват разграждащи се и компостируеми опаковки, когато е възможно.

Barcelona Zoo

Барселонският зоопарк има история, обхващаща повече от 125 години. През всичкото това време стратегиите му за обясняване, изучаване и опазване на околната среда са се променяли и той се е адаптирал към новите времена. Защита на биоразнообразието, образование по екологични теми и устойчиви практики винаги са били основните цели на зоопарка и затова са успели да създадат подходящи канали с широката общественост, за да предадат тези цели.

Пред лицето на екологичните предизвикателства, с които планетата се сблъсква, зоологически институции са поели водещи роли в предоставянето на информация за правилните екологични практики.

Барселонският зоопарк се присъедини към *Гражданския комитет за устойчивост на Общината Барселона* през 2004г. и изготви своя собствен План за действие за устойчивост за периода 2019-2030г., и двата в рамките на *Целите за устойчиво развитие*, определени от Организацията на обединените нации през септември 2015г.

На 3 Май 2019г. новия модел на работа ба Барселонския зоопарк бе одобрен от местните власти. Този модел ще отговори на глобалните предизвикателства на бъдещето за опазване на биологичното разнообразие и повишаване на осведомеността и образованието – особено на децата – в уважение към и опазване на природата.

Знанията, натрупани през повече от 125 години, заедно с тези на други зоологически институции от цяла Европа и света, предоставят на *Барселонския зоопарк* изключително ценни свидетелства за повишаване на обществената осведоменост за биологичното разнообразие и го правят отлична витрина на природата и фауната в сърцето на града, като позволяват изпълнението на необходимата научна популяризация. Една от функциите на зоопарковете е да ни доближат до природата, да ни накарат да се чувстваме част от нея и да възвърнем вродените чувства към животните, което наричаме биофилия. Новият модел на зоопарка се появява като "фабрика" на емоции към природата, като инструмент за трансформация, който ни води към общество, по-уважително и ангажирано към биологичното разнообразие.

Целта на новия модел на *Барселонския зоопарк* е зоопаркът да стане първокласен център за грижа за животните чрез **три ключови области на действие**:

- Опазване на местната и средиземноморска фауна и на застрашени видове от целия свят,
- Образование и повишаване на осведомеността за уважението към и опазването на биологичното разнообразие,
- Изследователски и консервационни проекти в природата, които подобряват състоянието на видовете и техните хабитати.

Новият модел предлага пълно преживяване за помагане на хората да придобият нови знания, да ги вълнува чрез учене и да ги подтиква към действие не само по време на, но и преди и след посещението им в парка. Въвеждат се нови технологии, за да се допълни преживяването, особено в така наречените "Центрове за открития" с нови приложения като проследяваща камера за колонията на Риболовните раковини, Белите чапли и Едрите чапли.

Целта на тази стратегия е да се достигне до възможно най-много хора и да се направи положително въздействие върху състоянието на дивите животни в техните естествени хабитати.

Тази нова визия също така промотира зоопарка като еталон за устойчивост, като позволява глобалните екологични политики на града, прилагани в зоопарка, да бъдат обяснени и разпространени.

Фондация "Барселонски зоопарк". Насърчаване на изследванията в областта на биоразнообразието.

Изследванията са едно от най-важните инструменти за гарантиране на опазването на биологичното разнообразие и следователно трябва да бъдат един от приоритетните цели на модерните зоопаркове. Така научните изследвания в момента са неразделно свързани с *Барселонския зоопарк* чрез **Фондацията "Барселонски зоопарк"**.

Барселонският зоопарк се присъединява към групата на научни и екологични институции в страната, които в район от 1 км² разполагат с няколко центъра около

Парка де ла Сиутадела. Държавните университети, заедно с *Фондацията "Барселонски зоопарк"*, работят за намирането на обща зона, в която да работят в рамките на институцията за изследвания в областта на биоразнообразието.

Новият модел има за цел да укрепи и насърчи изследванията, свързани с опазването на биологичното разнообразие, било то чрез "ex situ" или "in situ" проекти. Поради тази причина, една от най-важните предложения е да се насърчи създаването на международен изследователски екип от най-високо ниво, посветен на изследването и опазването на биоразнообразието във всичките му аспекти, с участието не само на водещите университети и изследователски центрове в Каталуния, но и на други научни центрове на държавно или общинско ниво.

Опазване на местната фауна и застрашена фауна - Проект "Зоопаркът напуска зоопарка"

Със загрижеността за благосъстоянието на животните като съществен елемент във всички действия, броят и видовете животни, които в момента се намират в *Барселонския зоопарк*, са почти 230 (без да се включват безгръбначните). Един от водещите принципи на новия модел на зоопарка е да се намали броят на видовете и животните, за да се подобрят условията за тяхното благосъстояние в новите съоръжения ("по-малко е повече"). В съответствие с ценностите, върху които е базиран новият модел на зоопарка, трите основни критерия за съставяне на списъка на животните, които ще живеят в зоопарка, са:

- ❖ **Приоритет на местни средиземноморски видове животни,**
- ❖ **Приоритет на видове, които са силно застрашени в дивата природа, според критериите на IUCN,**
- ❖ **Приоритет на видове, за които вече съществуват планове за опазване.**

"Ex situ" опазването и концепциите и практиките за благосъстояние и обогатяване на животните са догмите на ежедневната работа с видовете и индивидите. Мисията на "in situ" опазването в Барселонския зоопарк е да допринесе за знанията за биоразнообразието и неговите основни заплахи и да насърчава иновативни действия за тяхното смекчаване чрез стратегията на IUCN за интегрирано управление, която съчетава "in situ" и "ex situ" опазване, което наричаме интегрирано

управление. Стратегията на новия модел предпочита "in situ" работа и подобряване и възстановяване на хабитати, като се има предвид, че основната причина за тяхното изчезване е унищожаването на екосистемите. Поради тази причина, лозунгът "Зоопаркът напуска зоопарка" отразява духа на новия модел в работата по интегрираното управление на опазването както вътре, така и извън зоопарка.

Развитието на трите основни елемента също ще доведе до метаморфоза на цялото физическо пространство на парка. Зоопаркът ще реорганизира своите пространства, за да постигне организирани инфраструктури или по биорегиони и таксони, или групи животни, групирани според техния естествен хабитат. Тази нова организация е голяма иновация, която има за цел да увеличи осведомеността и уважението към животните. Тази реновация вече е започната през 2020г. с откриването на заграждението за лъвове в зоната Савана-Сахел. Основните линии на трансформацията са:

- Ще бъдат създадени нови зони: Средиземноморски биорегион, като приоритетна зона за зоопарка, Савана-Сахел, зона за безгръбначни, гори, острови и др.
- Останалите съоръжения ще бъдат подобрени, като се групират по таксони, когато е възможно (като напр. примати),
- Публичното пространство ще бъде подобро и ще бъдат създадени нови съоръжения, които са императивни за функционирането на зоопарка: нова образователна зона, логистична зона, заведения за хранене, реновация на сервизните мрежи по периметърен път около зоопарка и др.

Новият модел се очаква да изисква обща инвестиция от около 65 милиона евро за периода 2019-2031г.

В момента се финализира Мастер плана на *Барселонския зоопарк*. Целта на този проект е да планира процеса на трансформация на *Барселонския зоопарк* според насоките на новия модел. В този смисъл, документът ще установи, въз основа на наследствените и градоустройствените условия, зоологическите, консервационни, екологични и управленски изисквания, основните линии за проектирането на проекта за реновация и трансформация на зоопарка (концепция на пространствата и съоръженията, маршрути, изложбени и посетителски зони, мрежи за обслужване и

----- www.eufunds.bg -----

инфраструктура и др.), графикът на работите и инвестиционните прогнози. Един от приоритетите на Мастер плана е да се постигне по-малък брой видове (около 170), но с по-висока степен на уязвимост и опасност от изчезване според IUCN.

Мастер планът ще бъде инструмент за планиране, времева рамка и инвестиции до 2031г. или по-дълго. Окончателният дизайн ще бъде уточнен в последващите проектни чертежи и изпълнителни проекти. Въпреки това, той ще определи насоките, които ще ръководят трансформацията на зоопарка.

Въпреки това, подобренията не са фокусирани само върху трансформацията на физическото пространство. Започва и важна трансформация на управлението и подобряване на работата на целия персонал на зоопарка. В този смисъл, до края на 2022г. цялата консервационна работа и обслужването на посетителите бяха напълно дигитализирани. Това включва писмено определяне на различните работни процедури, които се извършват в секциите за “ex situ” опазване, описание на всяка от задачите, които се изпълняват за благосъстоянието на животните и безопасността на съоръженията и тяхното прехвърляне на дигитална платформа, която позволява дигитално планиране, управление, наблюдение и проследяване на информацията за състоянието на съоръженията и животните.

Планът за устойчивост на *Барселонския зоопарк* включва над двеста действия, които ще бъдат изпълнени през следващите десет години. Някои от тях са малки конкретни действия, докато други представляват големи промени в начина ни на работа. Всяко действие има собствен график, отговорни лица и бюджет, така че да може да се намали общия си въглероден отпечатък. Ето и по-съществените от тях:

БИОРАЗНООБРАЗИЕ

- Подобряване на зелените градини, за да станат по-естествени, чрез засаждане на повече местни видове, които имат по-малки водни изисквания.
- Контрол и защита на дивите животни, които идват в парка, като колонията на чаплиите, таралежите и пеперудите.
- Подпомагане на проекти, които защитават фауната в техните естествени хабитати.

КОМУНИКАЦИЯ

- Демонстрация на устойчиви практики и образование на широката общественост.
- Създаване на комбинирани посещения на различни зони на зоопарка с помощта на аудиовизуални технологии.

ЕКОЛОГИЧНО ОБРАЗОВАНИЕ

- Създаване на синергии с училищата за разпространение на добри екологични практики.
- Създаване на нови дигитални образователни материали.
- Обучение на работниците за добри устойчиви практики като компостиране, управление на отпадъците и енергийни разходи.

ВОДА

- Стриктен контрол върху потреблението на вода, за да се използва отговорно.
- Изследване на възможността за въвеждане на мрежа за водоснабдяване с използване на подземни води.
- Приложение на системи за дистанционно управление за основно напояване, без загуби или течове.
- Стартиране на проекта **Life4ZOO** за кръгово управление на водата в зоологически съоръжения.

ЕНЕРГИЯ

- Инсталиране на фотоволтаични панели за зареждане на електрически превозни средства.
- Използване на електрически превозни средства и машини.
- Закупуване на зелена електроенергия.
- Прилагане на всички налични строителни мерки, които позволяват подобряване на устойчивостта на сградите на зоопарка.

МАТЕРИАЛИ И ОТПАДЪЦИ

- Предотвратяване на разхищението на храна.

- Премахване на пластмасите за еднократна употреба.
- Подпомагане на закупуването на местна, екологична храна за животните.
- Постигане на 99% рециклиране на отпадъците на зоопарка.

МОБИЛНОСТ

- Насърчаване на използването на велосипеди сред посетителите и работниците.
- Изготвяне на план за мобилност за цялата компания, който насърчава използването на обществен транспорт.

Zoo Zagreb

Загребският зоопарк е основан през 1925г. Той се намира в парк Максимир, който е на повече от 200 години. Зоопаркът обхваща 7 хектара, от които 5,5 хектара са суша. В него се помещават над 368 вида животни с повече от 7182 екземпляра от всички континенти.

Зоопаркът участва в множество проекти и програми, насочени към изследвания и защита на застрашени видове. През годината в зоопарка се провеждат над 30 образователни програми и събития, което го прави любимо място за отдых и релаксация.

Зоопаркът има много видове животни – бозайници, птици, влечуги, земноводни, риби и безгръбначни от почти всички континенти.

Изследванията и проектите за защита на природата, които се провеждат от зоопарка, са от изключително значение. Един от най-ярките примери е Проектът **"Safe Flight"** на Зоопарка в Загреб, който се фокусира върху една от основните заплахи за дивите птичи видове в градски райони - сблъсъци с различни стъклени повърхности. Инициативата цели да защити дивите птици в района, да образова обществото относно проблема, да повиши осведомеността и да насърчи гражданите да защитават птиците близо до своите домове.

Проектът **"S.O.S. Stork Croatia"** се фокусира върху проследяването на белият щъркел със спътникови излъчватели, за да се наблюдава неговото движение. Целта е да се събере колкото е възможно повече информация за миграционния маршрут на

----- www.eufunds.bg -----

белия щъркел, както и да се идентифицират и намалят заплахите за щъркелите и другите мигриращи птици по източния миграционен

Проектът **„Център за възстановяване на дива природа и приют за животни в Загреб“** се строи с цел подобряване на системата за грижа за животните и укрепване на зелената инфраструктура, като същевременно се насърчава значението на природното наследство на град Загреб и Република Хърватия.

Проектът е значим за град Загреб, тъй като ще доведе до първото съоръжение за настаняване на видове от дивата природа. Освен ранени или изтощени диви животни, за които ще се полагат грижи, съоръжението е важно за митниците, полицията и общинските служби за наблюдение, тъй като ще им позволи да приютяват защитени видове, които са незаконно търгувани както на национално, така и на международно ниво. Важна част от съоръжението са отделните заграждения за кучета, които ще подобрят значително общинското оборудване на града и ще доведат до ефективно прилагане на мерките за хуманно отношение към животните и човешкото здраве.

Сградата е проектирана като едноетажна структура с размери 61.3 x 13.2 м. На първия етаж ще се настаняват диви и екзотични животни, докато на приземния етаж ще се настаняват изоставени и конфискувани кучета. Терминът **„Център за възстановяване“** се отнася до секцията на съоръжението, която се занимава с ранени, изтощени или конфискувани видове от дивата природа. Тя ще включва специализирани зони за възстановяване на прилепи, птици, влечуги, а също и протеи. В зависимост от вида и възможностите, след възстановяване или приключване на процедурата, животните могат да бъдат пуснати обратно в природата или настанени в други институции (зоопаркове, асоциации, приюти и др.) в Хърватия, ЕС или други държави.

Специален сегмент от проекта е приносът към защитата на природата и околната среда чрез използването на възобновяеми енергийни източници. При проектирането на съоръжението е предвидено на покрива да бъдат монтирани слънчеви клетки за преобразуване на слънчевата енергия в електричество.

Освен гражданите на Загреб и Република Хърватия, проектът ще помогне на спешни служби и институции, като полицията, пожарникарите, митниците и

инспекциите (защита на природата, ветеринарни служби, общински служби за наблюдение), академичните среди, неправителствените организации, доброволците и студентите.

В рамките на проекта **„Градски прозорци към природата“**, първото и второто езеро на Максимиър ще бъдат озеленени. Също така ще бъдат изградени образователна пътека и центрове за интерпретация на живия свят.

До края на 2021г. в парк Максимиър са изградени или обновени 12 сгради. Ще бъде построено пристанище за лодки и образователна пътека. Ще бъдат изградени *Център за изследване на градското биоразнообразие*, както и изложба на водни хабитати. На второто езеро на Максимиър рибната популация ще бъде възстановена и ще бъде изграден **био-ремедиационен остров** за подпомагане на естественото пречистване на водата. Ще бъдат инсталирани паркови и градски съоръжения, както и информационни бюра и заведения за хранене.

Това е най-видната част от проекта **„Градски прозорци към природата – Подобряване на градското биоразнообразие и развитие на зелената инфраструктура (Модернизация II)“**. В рамките на проекта са разработени множество образователни и интерпретационни програми. Проектът, съфинансиран от Европейския съюз, е на стойност почти 35 милиона HRK (4 645 235.52 EUR).

ZooSafari – Fasano (Puglia), Italy

Zoosafari Fasano е най-големият парк за диви животни в Италия и един от най-големите в Европа по отношение на броя на видовете, които приютява. С площ от 140 хектара, това е истински оазис на биоразнообразието и в духа на съвременните зоологически градини играе важна роля в защитата и опазването на много застрашени видове.

Потопени в природата и заобиколени от широк спектър животни от всички видове, *Zoosafari Fasano* е природен рай, където можете да прекарате ден, пълен с емоции и незабравими срещи: да срещнете Лъв, който се прозява веднага след като се събуди, да видите Хипопотами, къпеци се под клоните, да отстъпите път на редица

заети Зебри или да се оставите да бъдете имитирани от нахално Шимпанзе. Навсякъде, където погледнете, има изненада, нещо за изследване.

Паркът е разделен на различни зони, плюс финалната изненада: паркът FasanoLandia, посветен на развлечения, който е кулминацията на посещението във Фазано.

Първи етап с кола: Сафари

Това е „най-дивата“ част, 6-километрова адреналинова обиколка, която може да бъде завършена само с кола, кемпер или автобус. Истинско сафари сред вековни маслинови и рожкови дървета на средиземноморската маки, където можете да наблюдавате отблизо цели 3 000 животни от 200 различни вида: животни от саваната, Лъвове, Тигри, Жирафи, Газели, Слонове, Зебри, Бизони; свободно скитащи и смесени с видове от различни екосистеми: Щрауси, Лами, Камили, както и Елени и Фламинго.

Втори етап пеша: Зоната на приматите

След обиколката с кола, посещението продължава пеша. Напълно потопени в зеленината, пешеходният маршрут предлага други вълнуващи изненади: ще навлезете в оживения свят на приматите, които често са удивително подобни на нас: от обичания Горила Риу̀, истинската звезда на парка, до хиперактивните Шимпанзета, и след това стадото много приятелски настроени Лемури, добродушните Алпаки, Ликони и различни големи птици.

Трети етап с Metrozoo: Езерото на големите бозайници

След завършване на пешеходния маршрут, е време да се качите на ново превозно средство, този път Metrozoo - монорелсова линия с панорамна гледка, която преминава над върховете на дърветата и отвежда посетителите в ново царство, този път водно: малко езеро с островчета и малък водопад, където живеят разнообразна група Тюлени, Хипопотами, пеещи Гибони и, изненадващо, Кафяви и Полярни мечки. По пътя обратно ще преминете през шумното село на маймуните с неговите много оживени и заети гости.

Четвърти етап: Тропическата стая, Домът на влечугите/Аквариум

Все още в пешеходната зона, маршрутът продължава на закрито, в Тропическата стая, климатизирана палатка с площ от около 700 квадратни метра, в която се помещават влечуги, риби и различни безгръбначни. Тук посетителите могат да се доближат до всякакви змии, както отровни, така и неотровни (Боа, Питони, Гърмящи змии, Усойници), Сладководни и Сухоземни костенурки, Гущери, Игуани, Варан, Гекони, Хамелеони, Алигатори, както и гигантски паяци, скорпиони и пеперуди.

Консервационни дейности

Zoosafari Fasano е от много години място за поддържане и грижа на животни, конфискувани или задържани от трети лица, в тясно сътрудничество с Карабинерите от ядрата CITES и други компетентни органи, както и с подкрепата на различни институти и центрове за възстановяване на диви животни (C.R.A.S., C.R.A.S.E. и др.). С тези организации и органи те са участвали в миналото в повторното въвеждане в

природата на местна фауна и в различни спасителни мисии на закъсали китове в Пулия.

Освен това, паркът е в непрекъснат и ползотворен контакт с много други паркове, организации и зоологически градини, както италиански, така и чуждестранни, за безплатна обмяна на излишни екземпляри, информация, техники за отглеждане и програми за консервация "in situ" и "ex situ" за много редки видове. Те организират уъркшопи в централата си, като например "Техники за ръчно и фармакологично ограничаване на зоопарковите животни" и "Въведение в ветеринарната медицина на големите котки", и двата промотирани от Sivaszoo през 2013г.

Експертите на *Zoosafari Fasano* участват във външни курсове и конференции като конференцията от 2017г. "Живите музеи и частната инициатива: случаи на оценяване на италианското културно наследство", промотирана от Националната академия на Линчеи, Националната конференция за научни изследвания в парковете през 2017г., промотирана от парка "Natura Viva" в Бусоленго (VR), конференцията "Нашите шимпанзета: истории за възстановяване, защита и принос към консервацията" от 2018г., промотирана от Safari Ravenna, теоретико-практическият уъркшоп "Animal Concepts" от 2019г., промотирана от парка "Punta Verde" в Линяно Саббиадоро (UD) и други.

Zoosafari Fasano подкрепя с дарение събитието RHINO RUN ROAD SHOW, промотирано през 2017г. в Италия от Посолството на Южна Африка за Световния ден на носорозите.

През 2023г. паркът направи дарение на **EAZA Elephant TAG** за кампанията за събиране на средства за EEHV - вирус, засягащ много екземпляри в зоологическите структури на различни континенти. От същата година започна сътрудничество с асоциацията "POLAR BEARS INTERNATIONAL", допринасяйки за in-situ консервацията с постоянни месечни дарения.

От 2021г. допринася за in-situ защитата на горилите с годишни дарения към асоциацията "GORILLA DOCTORS". От 2020 г. допринася за in-situ защитата на африканските носорози с годишни дарения към асоциацията "SAVE THE RHINO INTERNATIONAL". От 2022г. допринася за in-situ защитата на шимпанзетата с годишни

дарения към асоциацията "TACUGAMA", която управлява светилище за възстановяване на екземпляри в трудност в Сиера Леоне.

Те също така подкрепят изследвания и проекти за защита на различни редки видове чрез спонсориране и финансови вноски към френската асоциация "BEAUVAL NATURE FOUNDATION", работеща по целия свят с важни програми за изследвания и консервация in-situ. Те включват редки видове като бонобото в Демократична република Конго, шимпанзето в Уганда, горилата от Западните низини в Габон, различни гибони в Индонезия, калаото в Малайзия, какадуто във Филипините, андинския кондор в Аржентина, африканския слон в Кения, комодския дракон в Индонезия и десетки други проекти в природата.

BERLIN ZOO & Tierpark BERLIN

Берлинската зоологическа градина (BERLIN ZOO) е най-старият оцелял и най-известен зоопарк в Германия. Открит през 1844г., той обхваща 35 хектара и се намира в Тиргартен в Берлин. С около 1380 различни вида и над 20 200 животни, зоопаркът представя една от най-изчерпателните колекции от видове в света.

Зоологическата градина и нейният аквариум са имали повече от 3,5 милиона посетители през 2017г. Това е най-посещаваната зоологическа градина в Европа и една от най-популярните в света. Редовното хранене на животни е сред най-известните му атракции. Световно известни животни като полярната Кнут и голямата панда Бао Бао допринасят допълнително за публичния имидж на зоопарка.

Консервационни дейности

Зоопаркът си сътрудничи с много университети, изследователски институти и други зоологически градини по света. Той поддържа и популяризира европейски програми за развъждане, помага за опазването на няколко застрашени вида и участва в няколко програми за повторно въвеждане на видове в естествените им местообитания.

Зоопаркът винаги е поддържал богата и разнообразна колекция. При избухването на Втората световна война в него е имало 4000 птици и бозайници от

----- www.eufunds.bg -----

1400 вида, докато аквариумът е съдържал 8300 влечуги, земноводни и безгръбначни от 750 вида. През 2001г. сборната колекция наброява 14 188 животни от 1517 вида, подобни на сегашните. Броят на по-големите животни, които се показват, постепенно намалява, тъй като загражденията стават все по-проектирани за пресъздаване на естественото местообитание.

Берлинската зоологическа градина подкрепя природозащитници в други страни (например в Мадагаскар) и е основен партньор на **Stiftung Artenschutz** - фондация за защита на видовете.

Опазване на видовете в зоопарка

В днешно време опазването е една от основните роли на зоологическите градини, които работят по различни начини за защита на застрашените животни и техните местообитания. Освен, че участват в проекти по света, зоологическите градини извършват важна работа по опазване на видовете в собствените си съоръжения.

Най-важната основа за ефективно опазване на видовете е знанието. Без познаване на размера на популацията, диетата и предпочитаните местообитания, заплахите за оцеляването на животното не могат да бъдат идентифицирани и подходящите мерки за защита не могат да бъдат отклонени. Следователно изследванията са една от четирите основни задачи на съвременните зоологически градини. Наблюдаването на поведението на определени животни понякога е възможно само в зоологически градини – например, ако е трудно или дори невъзможно да се наблюдава това животно в естествената му среда. **Берлинската зоологическа градина** е важен партньор за Берлинските университети и други водещи изследователски институции като **Института за изследване на зоопарковете и дивата природа Лайбниц** в техните изследвания на поведението на животните (напр. социално и репродуктивно поведение) и тяхното събиране на ветеринарни знания.

„Произведено в Берлин“ – консервационно развъждане в Берлинския зоопарк

Берлинската зоологическа градина подкрепя много програми за консервационно развъждане по света. Чрез създаването на стабилни резервни

----- www.eufunds.bg -----

популации извън естествените местообитания на вида и повторното въвеждане в дивата природа на животни, отглеждани в плен, зоологическите градини дават важен принос за дългосрочното опазване на застрашените животински видове. Този принос включва не само отглеждане и грижа за животните в техните заместващи местообитания. Основна дейност на членовете на международни мрежи като *Европейската асоциация на зоопарковете и аквариумите (EAZA)* е активното управление на видовете под формата на племенни книги и *ex situ* програми като *Европейската програма за застрашени видове (EEP)*. Целта на тази работа е да се запази възможно най-голямото генетично разнообразие в рамките на животинските видове по света – отвъд географски и политически граници. **Берлинската зоологическа градина** е особено добре известна с ангажимента си към опазването на Окапи, Бонобо, Бизони, Гавиали, Фазани на Едуард, Мангуст и Амурски тигри.

Финансиране на дейностите по опазване, отглеждане и развъждане на животинските видове

Фондацията **Zoo Berlin** насърчава конкретни мерки за хуманното отношение към животните в зоологическата градина и подкрепя финансово **Берлинската зоологическа градина** при прилагането на защитата на видовете в дивата природа. За желаещите да подпомогнат дейността на зоопарка, са дадени **две възможности** за подпомагане:

1. Спонсорство към конкретен животински вид/екземпляр

Берлинската зоологическа градина е дом на много животни с различни форми и размери – и всички те трябва да бъдат хранени! Спонсорството помага на зоологическата градина в Берлин да гарантира, че нейните космати, пернати и люспести обитатели получават необходимите хранителни вещества.

Независимо дали чувстват афинитет към лежерния ленивец, грациозния жираф или жизнерадостния сурикат, всеки със сигурност ще намери любимото си животно, което да спонсорира в зоологическата градина в Берлин. От малката мравка до величествения слон, има животни в почти всеки размер, тегло и ценова категория, които просто чакат спонсор.

Всеки желаещ да бъде Спонсор има възможност да избира, според нуждите на животните от количество храна и допълнителни грижи и според своите финансови възможности, кое да е „неговото“ животно. Имената на спонсорите (физически или юридически лица) са изписани на табелки пред всяко от загражденията.

2. Дарение за конкретен проект за набиране на средства, като например:

Смяна на катерушките на пандите, Помощ при релокацията на горилите, Програма за опазване на видовете *Berlin World Wild* и др.

Зоокът за домашни животни

Обърнато е и специално внимание към желаещите да бъдат гледачи на домашни животни! Как мирише козата? Как се чувства овче руно? Гъделичка ли ви, когато любознателно яре яде от ръката ви? В зоопарка за домашни животни децата могат буквално да се насладят на животните. И след цялото галене, нашите животни са

----- www.eufunds.bg -----

Проект „Техническа помощ за инвестиции в Зоопарк Пловдив“ е финансиран по Програма „Околна среда“ 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския фонд за регионално развитие на ЕС

щастливи да получат лека закуска от автомата за храна за животни. Подобни срещи с животни оставят траен отпечатък у децата.

Разбира се, обитателите на зоологическата градина са свободни да преценят дали са в настроение да бъдат погалени – ако не, могат да се оттеглят в зоната, запазена само за животните. Въпреки че децата може да са запознати с конвенционалните кози и овце, тези в домашния зоопарк са особено редки примери. Много стари домашни породи сега са застрашени от изчезване.

5. ПРЕДСТАВЯНЕ НА ЗООПАРК ПЛОВДИВ

5.1. Исторически данни

Идеята за изграждане на зоопарк в Пловдив датира от 30-те години, когато пловдивският кмет Божидар Здравков предлага да се формира нов парк с голямо езеро, басейни, зоологическа градина и стадион на източната част на така наречения Царски остров на запад от жп линията Централна гара Пловдив – Филипово.

Зоопаркът се формира първоначално като зоокът в парк „Отдых и култура“ в края на 1960-те и началото на 1970-те. Площта му достига до 10 дка при реконструкция на парка и гребната база през 1980-те години.

През лятото на 2008г. зоокътът в Пловдив е затворен, поради невъзможността да покрие минималните критерии за добиване на лиценз. Животните са преместени в други зоопаркове или резервати. Скоро след това е създаден идеен проект за реконструкция и разширение на зоопарка на площ 40 дка. Срещу разширението на парка се съпротивяват еко защитници и пускането му в експлоатация се забавя.

Предвидени са 22 хабитата с различни животни, с условия, близки до природата, които не създават препятствия между посетителите и животните, а позволяват близък контакт. Вместо на 80 квадрата мечките ще обитават площ от 3000кв.м с изкуствено езеро, от 9 кв.м обиталището на вълците се разширява на 900кв.м. Атракции като приключенски тунел ще отвеждат до средата на хабитата.

Освен старите обитатели, които временно са преместени в други зоологически градини, се очакват нови животни като младо семейство мечки, повече вълци, розово фламинго, бизони, азиатски видри, камили, бронзова пуйка, патагонска мара и много други.

Екологични детски площадки и кафенета също ще се впишат сред атракциите, а паркингът пред зоопарка ще осигури достъпност до мястото, което ще се превърне в един от важните туристически маршрути“ (Община Пловдив).

5.2. Сегашно състояние

5.2.1. Структура и организация

С решение №136, взето с протокол №8 от 11.06.2020г. на Общински Съвет гр.Пловдив, ОП „Зоопарк Пловдив“ се преобразува и влива в състава на ОП „Зооветеринарен комплекс“, и според *Правилник за устройството и дейността на Общинско Предприятие „Зооветеринарен комплекс“ към Община Пловдив*, се осъществява дейност „Зоопарк“ (<https://dogshelter.plovdiv.bg/upload/pravilnik-za-ustroystvo-i-deynostta-na-op-zvk-plovdiv>). Общинското Предприятие е второстепенен

разпоредител с бюджет и предприятието се финансира от бюджета на Община Пловдив.

Територията на Зоопарк Пловдив е част от имот според предоставения Акт №498 за общинска собственост – публична – „дворно място, общо застроено и незастроено от 561 081 м², представляващо частта от УПИ /парцел/ III – гребен олимпийски канал, съоръжения, зеленина и общ. обсл. дейности без частите от имоти пл. №№ 294, 164 и 165, попадащи в УПИ, кв. 1 – нов, по плана на Спортен комплекс Отдых и култура“ и скица на поземлен имот № 15-983695-29.10.2019г.

Тъй като Зоопарк Пловдив е затворен за посетители той няма обявено работно време за посетители и такса за вход /цена на билет/. Ще е необходимо да бъде обявено работно време, съобразено с годишната сезонност и стойност на такса за посещение, тъй като това би подпомогнало издръжката на Зоопарк Пловдив.

5.2.2. Финансиране

От горе изложеното става видно, че финансирането на дейност „Зоопарк“ към Общинско Предприятие „Зооветеринарен комплекс“ към Община Пловдив ще бъде част от годишния бюджет на общинското предприятие и ще се предвижда в него.

Необходимо е да се предвидят разходи за препроектиране, реконструкции и довършване на част от хабитатите на Зоопарк Пловдив, защото от 2015г. досега някои от тях са доста амортизирани и негодни за експлоатация.

Трябва да се предвидят разходи за закупуване на специализиран автомобил за транспорт на животни с какъвто Зоопарк Пловдив не разполага. Това ще затруднява работата на зоопарка по осигуряване на разнообразие в експозицията. Рутинна практика в зоопарковете е размяната или „размножителен заем“ на животни. По този начин те се снабдяват с животни за окомплектоването или обогатяване на колекцията си. Липсата на собствено специализирано транспортно средство за транспорт на животни ще затруднява тази дейност, защото транспортните разходи от специализирана за транспорт на животни фирма, често надвишават стойността на животните.

В бюджета би трябва да се предвидят и средства за закупуване на животни, защото това е най- бързия начин за придобиване на животни, от които зоопарка се нуждае. Осигуряването на средства в бюджета за закупуване на животни би подобрила възможностите на Зоопарк Пловдив да има разнообразна колекция от животни. По този начин се постига увеличаване на посетителите, а от това и на приходите от продажба на билети. Продажбата на размножени в зоопарка животни също е начин за получаване на приходи.

Необходимостта от финансов ресурс за обезпечаване на плана за развитие в началото ще натоварят бюджета. Увеличаване на приходите от дейност „Зоопарк“ могат да бъдат постигнати при откриване на Зоопарка за посетители.. Приходите от продажба на билети дават предимство на Зоопарк Пловдив, който се намира във втория по големина град в България с гарантиран човекопоток от посетители. Зоопарковете в големите градове биват посещавани поне веднъж годишно от гражданите си. Като се има предвид, че жителите на Община Пловдив според данните на НСИ към 31.12.2022г. са 321 824 (*Община Пловдив*), това би осигурило приходи от продажба на билети, при прогнозна цена на билета от 5лв. – 1 609 120лв. годишно, само от жителите на Община Пловдив, ако посетят поне веднъж годишно зоопарка. Важен благоприятен фактор за приходи от продажба на билети е това, че в последните години Пловдив се развива динамично по отношение на туризма и годишно се посещава от над 800 000 туристи и екскурзианти (*Община Пловдив*). Ако приемем, че половината от този брой туристи посетят Зоопарк Пловдив, когато той е отворен и работи, при същата прогнозна цена на билет, би се очаквал годишен приход от продажба на билети около 2 000 00 лв. само от туристи. В този ред на мисли може да се постигне около 3 600 000 лв. годишен приход, само от продажба на билети за посетители. Това може да се постигне с назначаване на двама касиери за продажба на билети на смени за покриване на по-дълго работно време на зоопарка.

Допълнителни приходи за зоопарка биха могли да се постигнат с функционирането на изградените на територията на зоопарка кафе и магазин, от продажба на кафе, напитки, храни и артикули свързани със зоопарка, външно финансиране, осиновяване на животни и поемане на издръжката им.

Понижаване на разходите за храна на животните може да се постигне по примера на добрите практики (зоопарк Стара Загора, зоопарк София) със сключване

----- www.eufunds.bg -----

на договори с управата на големи хранителни вериги – Била, Метро и др., за предоставяне от тяхна страна на плодове, зеленчуци, хляб, мляко и др., с нарушен търговски вид, които животните могат да консумират.

*Като пример, при посещенията на място за проучване на добри практики в зоопарковете в Берлин (Германия) и Фазано (Италия), цените на билетите **за един възрастен** бяха както следва:*

- BERLIN ZOO – 16,00 EUR;
- ZOOSAFARI FASANO - 34,00 EUR.

Постигане на приходи от зоопарка могат да бъдат постигнати с въвеждането на редица мерки и инициативи като например:

- работно време за продажба на билети до 19.30 ч. за лятното работно време,
- определяне на достъпна цена на билетите,
- въвеждане в експлоатация на заведението за кафе и магазина за артикули, свързани със зоопарка,
- осиновяване на животни и поемане на издръжката им,
- спонсорство,
- дарителски кампании и др.

5.2.3. Персонал, ангажиран с работата в Зоопарк Пловдив и условия на труд

Към настоящият момент персоналният състав на ОП „Зооветеринарен комплекс“ към Община Пловдив, част от който е дейност „Зоопарк“ е от 22 щатни места, като всеки от служителите е на трудов договор. Предвиденият персонален състав включва:

- ✓ Директор – 1 брой
- ✓ Администрация – 3 броя

- ✓ Ветеринарна амбулатория – 3 броя
- ✓ Работник приют безстопанствени кучета и зоопарк – 15 броя.

Пряко ангажирани с работа на територията на Зоопарк Пловдив са трима човека, които са командироваани от щатния състав на ОП „Зооветеринарен комплекс“, тъй като Зоопарк Пловдив не работи за посетители и на територията му се отглеждат само 15 бр. маймуни от вида - зелена морска котка (*Chlorocebus sabaeus*), 1 бр. женска лисица (*Vulpes vulpes*) и 2 бр. мъжки и женски гарван гробар (*Corvus corax*).

За да се изпълнят обаче изискванията на *Наредба №6 от 2003г., чл. 3(1) „Работата по прилагане на изискванията по тази наредба и адаптирането към условията за отглеждане и размножаване на животните се провежда под ръководството на компетентни лица с висше образование и необходимата професионална квалификация в областта на биологията”, (2) „Качеството и количеството на храната на животните и организирането на процеса на хранене се определят от специалисти с висше или средно образование и необходимата професионална квалификация в областта на зооинженерството и зоотехниката и съвместно с лицата по ал. 1”, (3) „Здравното обслужване на животните се осъществява от ветеринарномедицински специалисти с висше или средно специално образование, като за човекоподобни маймуни се допуска и участие на хуманни лекари”, (4) „Лицата, ангажирани с ежедневните грижи за хранене, поене на животните и почистване и дезинфекция на помещенията, в които те са настанени, задължително се инструктират и обучават за работа с диви животни от лицата по ал. 1, 2 и 3, от Наредба № 6/23.10.2003г.”*, е необходимо в щатното разписание на пряко ангажираните в дейност „Зоопарк“ да бъдат предвидени:

- ✓ 1 бр. ръководител с висше биологично образование;
- ✓ 1 бр. счетоводител
- ✓ 1 бр. Зооинженер;
- ✓ 1 бр. ветеринарен лекар;
- ✓ 2 бр. Биолог;
- ✓ и поне 8 бр. работник зоопарк (гледач);

- ✓ за осигуряване сигурността на обекта е необходимо да има назначени 4 (6) бр. Охранители;

Необходимо е пряко ангажираните с отглеждането на животните служители да преминат курс на обучение „Защита и хуманно отношение към животните“.

На входа за посетители на Зоопарк Пловдив се намира помещение за каса, като встрани от него има осигурени вход и изход за да не се срещат потоците от влизачи и напускащи посетители, а на гърба на касата, откъм територията на зоопарка е помещението за видео наблюдение и охрана. В ляво от касата има изградени тоалетни за посетители, а вдясно има помещение за работен офис за ръководителя на обекта, който в момента не е оборудван, но помещенията ще са пригодни за използване след оборудване.

Вход с каса, тоалетни и офис (ориг.)

Пом. за видео наблюдение (ориг.)

В противоположния край на входа на Зоопарк Пловдив се намира „обслужваща зона“. Тук са разположени две помещения предназначени за гледачите на животните, които не са оборудвани. Ако едното е съблекалня, а другото стая за почивка на гледачите, е необходимо да има още една съблекалня, съответно за жени и мъже. Необходимо е да се ремонтира покрива над стаята за почивка, защото тече и тавана на стаята е компрометиран, и е необходимо също да се ремонтира.

В този битов отсек предназначен за гледачите на животни, има бани и тоалетни съответно за жени и мъже, каквито трябва да има за да се осигурят подходящи

----- www.eufunds.bg -----

условия за работа на хората, които 365 дни в годината се грижат за животните, независимо от атмосферните условия.

Обслужващата зона където се намират и помещенията за гледачите (ориг.)

Само една съблекалня (ориг.)

Стая за почивка с теч от тавана (ориг.)

От другата страна на помещението за подготовка на храна е изградена ветеринарна клиника, която се състои от приемна, кабинет и санитарен възел, но за да бъдат изпълнени изискванията на чл.3, ал.5 от *Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни*, е необходимо тя да бъде регистрирана по ЗВМД.

----- www.eufunds.bg -----

Ветеринарна клиника – приемна и кабинет (ориг.)

5.2.4. Методи и средства за информация и комуникация

➤ Зоопарк Пловдив няма собствен **Уеб сайт**. Във времето на дигиталните технологии и електронните масови комуникации, създаването на такъв е един от начините за популяризиране дейността на Зоопарк Пловдив. Добрите практики в това отношение на български зоопаркове (<https://varna-zoo.com/>, <https://zooburgas.com/>, <http://zoosofia.eu/>, <https://zoo.starazagora.bg/>) показват, че наличието на такъв сайт повишава интереса на посетителите и значително увеличава посещаемостта. В зависимост от това как е изготвен сайта, в него могат да се заложат много неща – галерия животни, новини, нови животни, събития, работно време, цена на билети за различни категории посетители, интересни случаи и др. Чрез умелото поддържане на сайта могат да се постигнат положителни ефекти в няколко направления – административен капацитет, информираност и обучение за посетителите, комуникация с други зоопаркове от страната и чужбина и др.. Някои зоопаркове у нас имат Уеб сайтове, но имат и Фейсбук страница (*Бургас*, <https://www.facebook.com/Peacock-farm-BG>). По тези причини е необходимо Зоопарк Пловдив да създаде официален Уеб сайт и Фейсбук страница.

----- www.eufunds.bg -----

➤ Към настоящия момент в Зоопарк Пловдив има изградено **видеонаблюдение**. Изграждането на видеонаблюдение със записване на територията на целия зоопарк е важна част от информационните системи за управление на колекциите. Свързано с електронни устройства при управителя и охранителите, то дава ценна информация за протичането на процеса на обслужване на животните, инциденти, бягства на животни, поведение на животните, неприемливо поведение на посетителите и др. Използването на камери помага за изучаване на поведението на животните в реално време без те да се безпокоят, а записите от тях могат да се използват за обучение на обществеността.

Камери за видео наблюдение на територията на Зоопарк Пловдив (ориг.)

➤ Територията на Зоопарк Пловдив е на 40 дка и това създава известни трудности, когато хората от персонала са на различни места, а има необходимост от бърза комуникацията с всички (инцидент, бягства и др.). Това трудно се постига с мобилни телефони и затова много зоопаркове и служителите им са оборудвани и ползват **радиостанции**. Това дава възможност Управителя при нужда или всеки от служителите да потърси съдействие по единната радиочестота от всички едновременно. Затова е препоръчително за осъществяване на бърза комуникация и обмен на информация между служителите в Зоопарк Пловдив да се използват радиостанции.

➤ В Зоопарк Пловдив липсва **информационна система за управление на колекцията**. Информационната система трябва да съдържа електронните

----- www.eufunds.bg -----

досиетата на екземплярите, отглеждани в зоопарка, в които да има данни за техния пол, произход, родословие, възраст, отличителни белези, маркировка, здравен статус, начин на придобиване и др. Системата трябва да позволява извличане на данни по определени критерии, което ще помогне за планиране и управление на колекцията по отношение на дейностите по размножаване, хранене, профилактика, заболявания, лечение, обмен на екземпляри и др. В зависимост от това как е разработена, системата може да дава информация за броя посетители през годината. Зоопаркът може да закупи или да възложи разработване на софтуер според неговите нужди. По този начин Зоопарк Пловдив ще може да се присъедини към действащи международни база данни за управление на зоопаркови колекции.

5.2.5. Колекция

Колекцията на Зоопарк Пловдив в момента е представена от 15 бр. маймуни от вида - зелена морска котка (*Chlorocebus sabaesus*), 1 бр. женска лисица (*Vulpes vulpes*) и 2 бр. мъжки и женски гарван гробар (*Corvus corax*).

Към настоящия момента в Зоопарк Пловдив има изградени 23 хабитата, предназначени за различни видове животни, което съвпада с проектната документация. Четиринадесет от тях са разположени по периферията и девет по средата, разделени с алеи за посетителите, така, че когато посетителите се движат от входа на зоопарка по алеите, независимо дали в посока на часовниковата стрелка или обратно те могат да видят всички животни, без да се повтарят, освен ако те не искат.

Схема на хабитатите с алеи в Зоопарк Пловдив (Община Пловдив)

www.eufunds.bg

Важно е да се каже, че разнообразието на видове в колекцията е зависимо от възможностите за придобиване и възможностите за настаняване. Трябва да се има предвид, че броят на екземплярите не е постоянен, а динамичен заради естествените процеси на получаване на поколение от животните, естествен отпад, размяна на екземпляри, размножителен заем и др.

Условно зоопарковете могат да се разделят на няколко категории според това къде и как са устроени, на каква площ, според видовете животни от колекциите им и начина им на отглеждане – Градски и крайградски зоопаркове, Сафари паркове, Резервати за развлечение и домашни зоопаркове (Михайлов, 2022, а, б). **Моментното състояние на Зоопарк Пловдив го определя в категорията на Градски и крайградски зоопаркове**, тъй като е разположен в урбанизирана градска среда и няма възможност за разширяване. Затова е важно е да се каже, че приоритет в плана за развитие на Зоопарк Пловдив за следващите десет години ще е не големината на колекцията, а как са представени животните в нея, за да бъдат постигнати не минимални, а оптимални условия, доближаващи се до естествената им среда.

Основните тенденции за представяне на колекцията в един зоопарк са по два начина – поддръждане на видовете по **таксономичен** или **регионален** признак. Последователното поддръждане на различни видове животни от една и съща таксономична група, но обитаващи различни райони и хабитати е *по таксономичен признак*, а при обособяване на територия за представяне на различни видове, които населяват даден континент, местообитание или климатична зона, е *по регионален признак*.

Естествено това не е канон, затова като най-подходяща за Зоопарк Пловдив би могла да се използва **комбинация и по двата признака, като се представят характерни видове от местната фауна с консервационно значение и малки изключения за впечатляващи консервационно значими неместни видове, характерни за зоопарковете.**

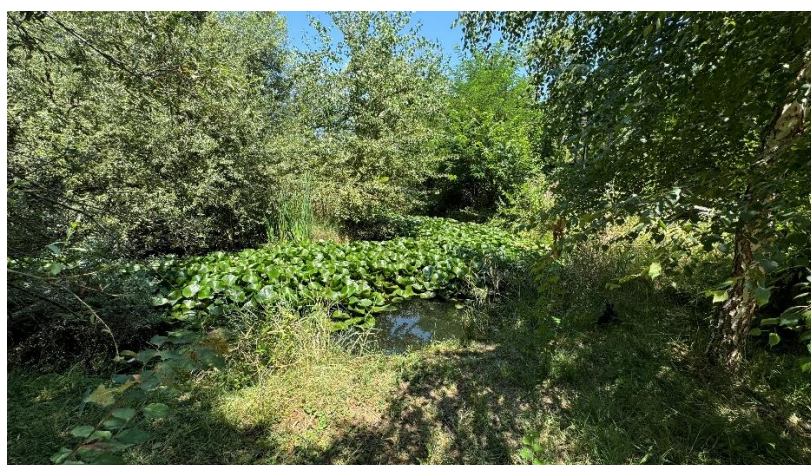
В документацията за трите вида животни от колекцията на Зоопарк Пловдив има налични изготвени индивидуални досиета за всяко животно от колекцията. В тях са записани вида на животното на български и на латински език по зоологическата

----- www.eufunds.bg -----

класификация. Записани са неговия пол, дата на раждане, произход (родители), страна на произход идентификационен номер и мястото му на поставяне, отличителни белези (ако има такива). Записите за възрастта и здравния статус се актуализират редовно. Идентификацията на бозайниците се извършва чрез поставяне на микрочип, съдържащ 15-цифрен уникален код, а при птиците - с пръстени със съответна маркировка или крилна марка. За определяне на идентификацията, цифровият код на микрочиповете се визуализира със специално електронно устройство, с което Общинско Предприятие „Зооветеринарен комплекс“ към Община Пловдив разполага, но трябва да се закупи електронно устройство за четене на микрочипа (четец) и за дейност „Зоопарк“, защото отдалечеността на двете дейности ще предизвика неудобства.

Досиетата трябва да се поддържат на хартиен и електронен носител. Необходимо е при бъдещето попълване с животни за колекцията своевременно да се изготвят индивидуалните досиета на всички новопостъпили в зоопарка животни.

При оформянето на един от хабитатите с водна площ в Зоопарк Пловдив, в него са засадени екземпляри от бяла водна лилия (*Nymphaea alba*), която е застрашен вид в Червената книга на България (Пеев и др., 2015). Тя е поставена в чудесни условия, размножила се е и придава естествен вид на хабитата, оформяйки „мини ботаническа“ територия, а това са мерки за „in-situ“ опазване на компонентите на биологичното разнообразие.

Хабитат с бяла водна лилия (*Nymphaea alba*) (ориг.)

Разнообразната естествена и декоративна растителност на територията на зоопарка предлага възможност тя да бъде представена на посетителите, като се обособят „мини ботанически“ територии с информационни табели за видовете растения.

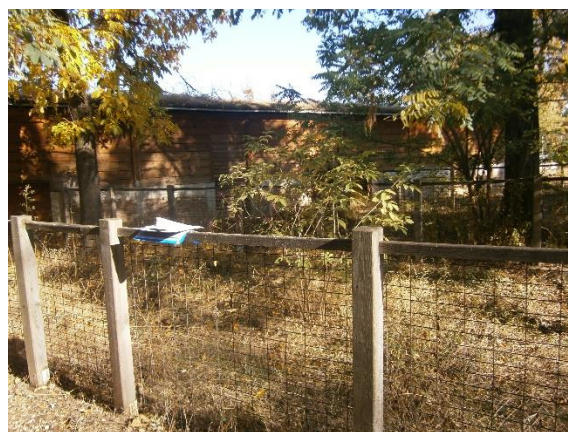
5.2.6. Настаняване на животните

Важно условие за функционирането на Зоопарк Пловдив е издаването на лиценз от МОСВ. Условието за издаване на лиценз са описани в чл.3 на *Наредба №1 от 9 май 2006 г. за условията и реда за лицензиране на зоологическите градини (МОСВ)*, които Зоопарк Пловдив трябва да изпълни. В чл.10 на същата Наредба е записано „За издаване на лиценз кандидатстват физически и юридически лица, които са собственици на обекти по чл.2, ал.1“, така, че при кандидатстването за лиценз ще е необходимо в набора от документи, Община Пловдив да представи и акт за собственост на Зоопарк Пловдив, като негов принципал.

Към настоящия момент Зоопарк Пловдив разполага с 23 изградени самостоятелни съоръжения за отглеждане на животните от колекцията, като само три от тях са обитаеми, които са представени по изпълнение на изискванията на чл.60, ал.2 и 3 от *Закона за биологичното разнообразие (ЗБР)* и Наредбата по чл.61, ал.1 от ЗБР (*Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни*) както следва:

1. Настояща Контактна зона – Външното пространство е разделено на четири сектора. Не е населена. За да може да се даде оценка дали съоръжението е съобразено с изискванията на *Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни* е необходимо да се знае какви животни ще бъдат настанени в него. Ако се отглеждат копитни бозайници - Каракачанска овца (*Ovis aries*) и Местна дългокосместа (Калоферска) коза (*Capra domesticus*), трябва да се спазят изискванията на чл.11, ал.1, а) по отношение височината на предпазната ограда, г) – ограда без остри ъгли и чл.11, ал.4 – каменни конструкции за катерене на козите. При наличие на гризачи - декоративен заек

(*Oryctolagus cuniculus*), чинчила (*Chinchilla lanigera*), трябва да се спазят изискванията на чл.11, г, (1), т.2 за височината на предпазната ограда и чл.11, г, (3) за покритието на пода (бетон покрит с естествена настилка) на Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни. Ако се отглеждат кокошки (*Gallus gallus domesticus*), размера на отворите (окото) на предпазната ограда трябва да се съобразят с чл.21, л, (1), 1 - „мрежа с малки отвори, които не позволяват проникване на дребни гризачи и т. н.“ на Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни.

Контактна зона, разделена на четири сектора (ориг.)

2. Настоящ за розово фламинго (*Phoenicopterus roseus*) и др. – Външното пространство е 1000 м². Съоръжението не е населено. Площта на хабитата позволява да се представи смесена експозиция от сив жерав (*Grus grus*) - изчезнал вид в ЧК на България, и черен щъркел (*Ciconia nigra*) – уязвим вид в ЧК на България. За да се изпълнят изискванията на Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни, е необходимо да се препроектират и изградят на ново предпазната ограда във връзка с чл.21, и, т.1 - височината, и във връзка с § 15, Приложение №2 – за вътрешните помещения.

Съоръжението за розово фламинго (*Phoenicopterus roseus*), (ориг.)

3. Настоящ за бизон (*Bison bison*) – Съоръжението не е населено. Външното пространство е 1 500 м². Не се изпълняват изискванията на *Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни*, чл.2, (1), т.9 – предотвратяване бягството на животни чрез изграждане на две последователни врати на огражденията за животни и чл.11, т.1, а) – решетки или стени с височина 1,8 до 2,0 м за антилопи, газели, бизони, зубри и др. Необходимо е да се ремонтира предпазната дървена ограда на съоръжението, която е амортизирана, компрометирана и недоизградена на места, както се вижда от снимката по-долу. Площта на хабитата позволява да се представи смесена експозиция от зубър (*Bison bonasus*) – почти застрашен вид (UICN, RED List), голяма дропла (*Otis tarda*) критично застрашен вид в ЧК на България и стрепет (*Tetrax tetrax*) – изчезнал вид в ЧК на България. За да се изпълнят изискванията на *Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни*, е необходимо да се препроектират и изградят на ново предпазната ограда във връзка с чл.11, 1, а) - височината и здравината, и във връзка с Приложение №1, към чл.12, ал.1 – за вътрешните помещения.

Съфинансирано от
Европейския съюз

ПРОГРАМА
„ОКОЛНА СРЕДА“ 2021 – 2027 г.

Съоръжението за бизон (*Bison bison*), (ориг.)

4. Настоящ за лама (*Lama glama*) - Съоръжението не е населено. Външното пространство е 1 000 м². Могат да бъдат представени в смесена експозиция – лама (*Lama glama*) – неместен одомашнен вид (SCLA, 2009), патагонска мара (*Dolichotis patagonum*) – неместен, почти застрашен вид (IUCN, Red List), нанду (*Rhea americana*) – неместен, почти застрашен вид (IUCN, RED List) и капибара (*Hydrochoerus hydrochaeris*) – неместен, незастрашен вид. Да се препроектира и изгради наново предпазната ограда за да се изпълнят изискванията на чл.2 (1), т.9 от Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни – предотвратяване на бягства.

Настоящото съоръжение за лама (*Lama glama*), (ориг.)

5. Настоящ за кафява мечка (*Ursus arctos*) - Съоръжението не е населено. Външното пространство е 3 000 м² с водна площ. Външната предпазна ограда не е

----- www.eufunds.bg -----

Проект „Техническа помощ за инвестиции в Зоопарк Пловдив“ е финансиран по Програма „Околна среда“ 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския фонд за регионално развитие на ЕС

довършена, а също така и вътрешното помещение. Не се изпълняват изискванията на наредба № 6, във връзка с чл.2 (1), т.9 и чл.9, т.3 – ограничителни ровове с издадена напред горна част или електроосигуровка. Необходимо е да се препроектира и довърши строителството на предпазната ограда и вътрешното помещение. Да се проектират и поставят затварящи, заключващи устройства на бърлозите за хибернация.

Съоръжението за кафява мечка (*Ursus arctos*) с недовършена предпазна ограда, (ориг.)

6. Настоящ езеро с водоплаващи птици - Съоръжението не е населено. Външното пространство е 1 750 м² с водна площ, но липсва предпазна ограда. Да се препроектира и изпълни строителството на предпазната ограда за да се изпълнят изискванията на *Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни*, във връзка с чл.2, ал.1, т.9 – предотвратяване бягство на животни и във връзка с чл. 21ж (1) и (2), по отношение оформяне на външното пространство –достатъчно сухоземна площ за гнездене, около водната площ. Могат да бъдат представени в смесена експозиция - ням лебед (*Cygnus olor*) – уязвим вид в ЧК на България, къдроглав пеликан (*Pelecanus crispus*) – критично застрашен вид в ЧК на България, черен лебед (*Cygnus atratus*) – неместен, незастрашен вид, мандаринка (*Aix galericulata*) – неместен, незастрашен вид.

Съоръжението за водоплаващи без предпазна ограда(ориг.)

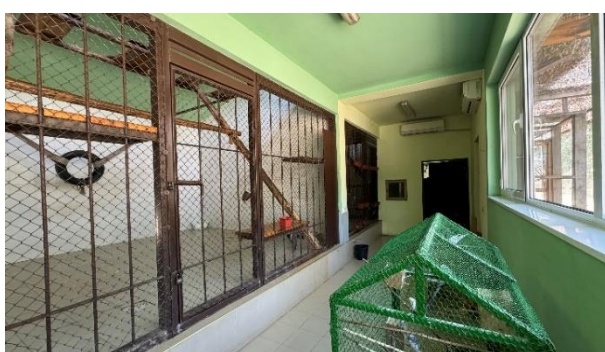
7. Настоящ за видра (*Lutra lutra*) - Съоръжението не е населено. Външното пространство е 500 м² с водна площ. Не се изпълняват изискванията на Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни, във връзка с чл.2, ал.1, т.9 – предотвратяване бягство на животни. Предпазната ограда е компрометирана, както се вижда от втората снимка долу и е необходимо да се реновира дървената част на предпазната ограда.

Настоящото съоръжение за видра (*Lutra lutra*), (ориг.)

8. Настоящ за зелена морска котка (*Chlorocebus sabaeus*) – Към настоящия момент в съоръжението се отглеждат 15 индивида от вида. Изпълняват се изискванията на Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане

и размножаване на защитени видове животни. Във вътрешното помещение има пукнато стъкло, което трябва да се подмени, за да се избегнат наранявания. Необходимо е да се постави и стъклена преграда с подходяща здравина на вътрешното помещение, към обслужващия коридор, като по този начин ще се предостави възможност на посетителите да наблюдават животните в студените дни от годината.

Съоръжението за зелена морска котка (*Chlorocebus sabaeus*), (ориг.)

9. Настоящ за сурикат (*Suricata suricatta*) – Съоръжението не е населено. Външното пространство е 400 м² и се предоставя възможност тук да бъде настанен лалугер (*Spermophilus citellus*) – застрашен вид в ЧК на България. За да се изпълнят изискванията на Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни, във връзка с чл.2, ал.1, т.9 – предотвратяване бягство на животни е необходимо да се препроектира и изгради наново предпазната ограда, която на места е компрометирана.

Съоръжението за сурикати (*Suricata suricatta*), (ориг.)

10. Настоящ за кокошеви, фазани - Съоръжението е покрита волиера с площ 520 м² и е населено с две птици от вида гарван гробар (*Corvus corax*). Вместо кокошеви птици тук могат да бъдат представени - черен лешояд (*Aegypius monachus*) – изчезнал вид в ЧК на България, египетски лешояд (*Neophron percnopterus*) - застрашен вид в ЧК на България и гарван гробар (*Corvus corax*) – почти застрашен вид в ЧК на България. За да се изпълнят изискванията на *Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни*, чл.21м, 6 – навес за защита от неблагоприятни климатични условия и чл.21н, 5 – места за мътене, според вида на птиците е необходимо да се проектират и изградят такива. Да се реновира покривната конструкция.

Покрита волиера за кокошеви, фазани, (ориг.)

11. Настоящ за вълци (*Canis lupus*) - Съоръжението не е населено. Външното пространство е 900 м². С малки корекции съоръжението може да отговори на изискванията на *Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни* - във връзка с чл.9, т.7 – оформяне на боксове и пещери за спане и раждане, близки до естествените условия за живот на хищника.

*Настоящото съоръжение за вълци (*Canis lupus*), (ориг.)*

12. Настоящ за носато мече (*Nasua nasua*) – Съоръжението е покрита волиера, с външна площ 680 м², но не е населено. Изпълняват се изискванията на Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни, но вида е включен в списъка с инвазивни чужди видове, които засягат Европейския Съюз (МОСВ) и според нас е нецелесъобразно да присъства в колекцията на Зоопарк Пловдив. В съоръжението могат да бъдат представени – котешки лемур (*Lemur catta*) – неместен, почти застрашен вид (UICN, RED List). Необходимо е да се проектира и изпълни външното пространство, за да се изпълнят изискванията на чл.6, (1), точки 1, 2 и 3 – вертикални и хоризонтални конструкции за катерене, гнезда за сядане, ниши за отстъпление, от Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни.

*Съоръжението за носато мече (*Nasua nasua*), (ориг.)*

13. Настоящ за ватуси (*Ankole-Watusi*) и козирози (*Ammotragus lervia*), европейска блатна костенурка (*Emys orbicularis*). Външното пространство е 1 400 м², с водна площ. Не се изпълняват изискванията на Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни, във връзка с чл.2, ал.1, т.9 – предотвратяване бягство на животни по отношение на предпазната ограда, която ще е неустойчива за такива животни. Да се препроектира и изпълни наново предпазната ограда и да бъдат представени в смесена експозиция - гривест козирог (*Ammotragus lervia*) – неместен, уязвим вид (UICN, RED List), бял ангъч (*Tadorna tadorna*) – уязвим вид в ЧК на България, червен ангъч (*Tadorna ferruginea*) – застрашен вид в ЧК на България и Европейска блатна костенурка (*Emys orbicularis*) – почти застрашен вид (UICN, RED List). Не е необходима климатизация.

Съоръжение за ватуси (*Ankole-Watusi*) и козирози (*Ammotragus lervia*), (ориг.)

14. Настоящ за едногърба камила (*Camelus dromedarius*) - Съоръжението не е населено, външното пространство е 1 100 м². Не се изпълняват изискванията на Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни, във връзка с чл.2, т.9 – липсва предпазна ограда. Да се препроектира и изгради предпазната ограда, като в съоръжението се представи смесена експозиция от двугърба камила (*Camelus bactrianus*) – неместен, одомашнен вид, но дивата форма критично застрашен (UICN,

RED List), планинска зебра (*Equus zebra*) - неместен, уязвим вид (UICN, RED List) и африкански щраус (*Struthio camelus*) – неместен и незастрашен вид.

Настоящото съоръжение за едногърба камила (*Camelus dromedarius*), (ориг.)

15. Настоящ за антилопи (*Oryx beisa*) - Съоръжението не е населено. Не се изпълняват изискванията на Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни, във връзка с чл.2, т.9 – предпазната ограда е неустойчива. Да се препроектира и изгради предпазната ограда и вътрешното помещение, като в съоръжението се представи смесена експозиция от антилопа орикс (*Oryx beisa*) – неместен и застрашен вид (UICN, RED List), сурикат (*Suricata suricatta*) - неместен и незастрашен вид и сухоземна шипоопашата костенурка (*Testudo hermanni*) – застрашен вид в ЧК на България.

Съоръжението за антилопи, (ориг.)

16. Настоящ за диви свине (*Sus scrofa*) - Съоръжението не е населено. Не се изпълняват изискванията на *Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни*, чл.2, (1), т.9 – предотвратяват бягства на животни и чл.11, т.1, а) – липсва предпазна ограда. Да се препроектират и изградят наново предпазната ограда и вътрешното помещение, като в съоръжението бъде настанен малайски тапир (*Tapirus indicus*) – неместен, застрашен вид (IUCN, Red List).

*Настоящето съоръжение за дива свиня (*Sus scrofa*), (ориг.)*

17. Настоящ за рис (*Lynx lynx*) – Съоръжението не е населено. Изпълняват се изискванията на *Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни*, но е необходимо да се препроектира и изгради наново електрическата инсталация на вътрешното помещение, така че животните да нямат достъп до нея, както се вижда от снимката долу.

*Настоящето съоръжение за рис (*Lynx lynx*), (ориг.)*

www.eufunds.bg

18. Настоящ за сервал (*Leptailurus serval*) - Съоръжението не е населено. Изпълняват се изискванията на *Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни*, но е необходимо да се препроектира и изгради наново електрическата инсталация на вътрешното помещение, така че животните да нямат достъп до нея, както при съоръжението за рис, за да бъде настанена в него пума (*Puma concolor*) – неместен и незастрашен вид. Вътрешното помещение е климатизирано.

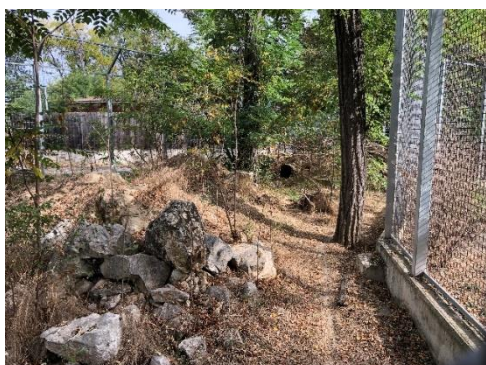
*Настоящето съоръжение за сервал (*Leptailurus serval*), (ориг.)*

19. Настоящ за благороден елен (*Cervus elaphus*), елен лопатар (*Dama dama*), сърна (*Capreolus capreolus*) - Съоръжението не е населено. Не се изпълняват изискванията на *Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни*, чл.11, т.1, а) – по отношение височината и устойчивостта на предпазната ограда. Тази смесена композиция би могла да се представи в съоръжението, но е необходимо да се препроектира и изгради наново предпазната ограда, за да изпълни изискванията на *Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни*.

Настоящото съоръжение за благороден елен (*Cervus elaphus*), елен лопатар (*Dama dama*), сърна (*Capreolus capreolus*), (ориг.)

20. Настоящ за лисица (*Vulpes vulpes*), чакал (*Canis aureus*) – Съоръжението е населено с един женски екземпляр от вида лисица (*Vulpes vulpes*). Не се изпълняват изискванията на Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни, във връзка с чл.2, ал.1, т.7 и 8 и с Приложение №1 към чл.12, ал.1 по отношение на социалното устройство – единични бройки. Да се изведе от експозицията настоящият и обитател – една женска лисица (*Vulpes vulpes*), съоръжението да бъде препроектирано, като покрита волиера, разделена на две и изградено на ново. По този начин в покритото и разделеното на две съоръжение, биха могли да се настанят бухал (*Bubo bubo*) – застрашен вид в ЧК на България и забулена сова (*Tyto alba*) – уязвим вид в ЧК на България.

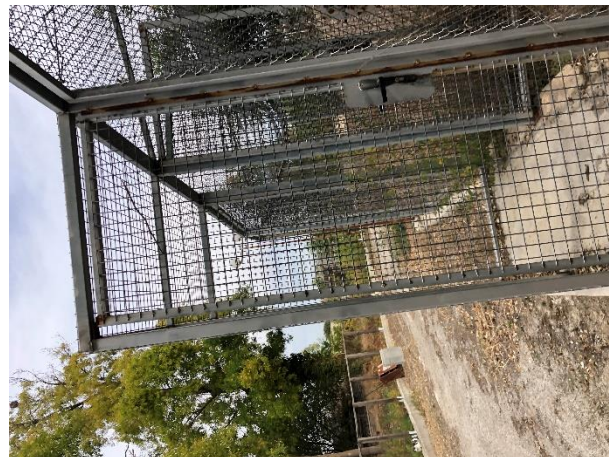

Настоящото съоръжение с една лисица (*Vulpes vulpes*) в него, (ориг.)

21. Настоящ за оцелот (*Leopardus pardalis*) – Съоръжението не е населено. Изпълняват се изискванията на Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните

----- www.eufunds.bg -----

изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни, но трябва да се отремонтират двойните врати за да изпълняват предназначението си и в него да бъде настанена Европейска дива котка (*Felis silvestris silvestris*) – застрашен вид в ЧК на България.

Настоящето съоръжение за оцелот (*Leopardus pardalis*), (ориг.)

22. Настоящ за камерунски кози (*Capra hircus minor*), муфлони (*Ovis musimon*) - Съоръжението не е населено. Не се изпълняват изискванията на Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни, чл.11, т.1, а) – по отношение височината и устойчивостта на предпазната ограда. Да се препроектира и изгради на ново предпазната ограда, като към близко минаващата улица се предвиди шумо изолираща бариера, външното пространство се обогати със скални струпвания, за да се представи в съоръжението, смесена композиция от дива коза (*Rupicapra rupicapra*) – застрашен вид в ЧК на България и див заек (*Laepus europeus*) – незастрашен вид.

Съфинансирано от
Европейския съюз

ПРОГРАМА
„ОКОЛНА СРЕДА“ 2021 – 2027 г.

*Настоящото съоръжение за камерунски кози (*Capra hircus minor*) и муфлони (*Ovis musimon*) (ориг.)*

23. Настоящ за мармозети (*Callithrix pygmaea*). Съоръжението е разположено от северо-западната страна на вътрешното помещение за маймуните с площ от 40 м². Предпазната ограда е изградена със стъкла и дървена конструкция, а отгоре е покрито с мрежа, като към него има вътрешно помещение от 6 м², чиято канализация е нефункционираща. Да се проектира и изгради разделяне на съоръжението, като в едната част се представи смесена композиция от тракийски кеклик (*Alectoris chukar*) – застрашен вид в ЧК на България и гургулица (*Streptopelia turtur*) – уязвим вид (UICN, RED List), а в другата част, където има вътрешно помещение може да бъде настанен пъстър пор (*Vormela peregusna*) – уязвим вид в ЧК на България.

*Настоящото съоръжение за мармозети (*Callithrix pygmaea*) (Л. Кумчева)*

Месторазположението на Зоопарк Пловдив в естествена паркова среда и изградени водоеми, дава възможност животните да бъдат настанени в среда, близка

www.eufunds.bg

Проект „Техническа помощ за инвестиции в Зоопарк Пловдив“ е финансиран по Програма „Околна среда“ 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския фонд за регионално развитие на ЕС

до естествените им местообитания. При изградените 23 хабитата тази възможност е оползотворена оптимално и може да се види при вълци (*Canis lupus*), мечки (*Ursus arctos*), видра (*Lutra lutra*), водоплаващи, водолюбиви и кокошови птици, рис (*Lynx lynx*), примати и др. При почти всички хабитати съоръженията са разположени на естествен терен, бетона толкова критикуван в зоопарковите съоръжения е само по предпазните огради, ограждащ естествена среда. Доста от съоръженията са обширни с наличие на адаптирана среда за живот. Има възможности за прикриване, или за оттегляне на по-слаби екземпляри в случай на стълкновение. Обогадената и оформена среда ще осигурява занимания на животните и възможност за поддържане на добра физическа форма. На много места обаче някои елементи от съоръженията не са довършени или материалите от които са изградени са амортизирани (както стана ясно от гореизложеното). Необходимо е много от съоръженията да се препроектират и изградят така, че да отговарят на изискванията на *Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни*, във връзка с видовете, които ще са настанени в тях.

Почти навсякъде пред всички хабитати липсват предпазни парапети за посетителите, които трябва да бъдат изградени, защото са изискване на чл.2 (1), т.6 за осигуряване максимално разстояние от външни субекти от *Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни* и чл.3, т.7 за изграждане съоръжения за предпазване на посетителите от нападения от животните в колекцията от същата Наредба, поради което къде ще има предпазни парапети е обект на предстоящо проектиране“.

Необходимо е много от съоръженията да се препроектират и изградят така, че да отговарят на изискванията на *Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни*, във връзка с видовете, които са настанени в тях.

Структурирането на всяко съоръжение трябва да бъде внимателно планирано, за да отговоря на биологичните изисквания на животните, които ще го обитават. Пространствените ограничения са сериозен проблем пред множество зоопаркове,

----- www.eufunds.bg -----

включително и Зоопарк Пловдив, които не могат да разширяват територията си по една или друга причина. Настаняването на различни съвместими видове заедно в едно съоръжение може да помогне за максимално използване на пространството в зоопарковете. Така се постига увеличаване на капацитета за задържане, без да се променя пространството за задържане (<http://www.azaungulates.org/mixed-species>). **Чрез оформяне на смесени композиции от различни видове се елиминира разхода на пространства, постига се спестяване на разхода за изграждане на съоръжения, повишаване ефикасността на обслужване и по-впечатляващо преживяване за гостите!**

Трябва да се обърне специално внимание на структурата на съоръженията, в които ще се отглеждат смесени експозиции от животни, във връзка с техните биологични особености. Във връзка с развлекателната функция на зоопарка трябва да се вземе под внимание, че посетителите понякога също безпокоят животните. Независимо от вида, всяко животно трябва да има осигурена възможност да се оттегли в зона където има сигурност и спокойствие, като не се допуска посетителите да имат визуален достъп до животните от всички страни.

5.2.7. Електроснабдяване

За нуждите от електричество на Зоопарк Пловдив е изградена подземна електроснабдителна мрежа, но не е ясно защо през територията му преминава небезопасен гумиран кабел, който е повесен и разположен върху пейки, затова причината трябва да бъде отстранена и кабела да не преминава през пешеходната зона.

Кабела подпрян върху пейки (ориг.)

По-голямата част от животните в колекцията на Зоопарк Пловдив ще са видове, които могат да издържат на ниски температури и не се отопляват. Топлолюбивите видове са малко, но във връзка с поддържане на оптимална температура за тяхното отглеждане в зоопарка ще се използват електрически уреди. Зоопаркът обаче няма изградена автономна електрозахранваща система в случаи на аварии в електропреносната мрежа. Тези ситуации са **рискови за оцеляването на топлолюбивите видове** при аварии, настъпили в студените месеци на годината. Затова при предстоящо проектиране трябва да се предвиди осигуряване на автономна електрозахранваща система (агрегат) за електричество при аварии. При използване на електропастири в съоръженията за предотвратяване бягството на животни, те трябва да бъдат захранвани с електричество от електропреносната мрежа или фотоволтаични системи и да са осигурени с акумулатор.

5.2.8. Водоснабдяване

Водата, която ще се предлага на животните в Зоопарк Пловдив за пиене, към настоящия момент е от ВиК инсталацията и тя има отклонения до всички хабитати, логистични сгради и обслужващата зона. Пълненето на водните площи за къпане и плуване на животните, които не са малко се осигурява от собствен воден източник, а това е важно защото намалява разходите.

Собствен воден източник осигуряващ пълненето водните площи (ориг.)

5.2.9. Осигуряване на ролята на Зоопарк Пловдив за опазване на биологичното разнообразие, чрез участие в консервационни дейности, подпомагащи опазването и/или възстановяване на видове в природата.

Зоопарк Пловдив не е лицензиран и не е отворен за посетители, затова не е член на **Българската асоциация за зоопаркове и аквариуми (БАЗА)** и на международни организации на зоопаркове. Затова не взема участие и не са правени запитвания за включване в международни програми за отглеждане и развъждане на застрашени видове. Към момента в Зоопарк Пловдив се отглежда един вид от местната фауна, който има консервационна значимост за опазване на видовете в дивата природа и поддържане на популация на затворено – „ex-situ“ и това е **гарван гробар (Corvus corax)**, чийто природозащитен статус е „почти застрашен“ (Големански, 2015).

Естествено, за да може да функционира Зоопарк Пловдив и да е отворен за посетители, според националното законодателство е необходимо той да бъде лицензиран от МОСВ, затова трябва да се подготвят необходимите документи според *Наредба №1 от 9 май 2006 г. за условията и реда за лицензиране на зоологическите градини*, издадена от министъра на МОСВ (МОСВ, Наредба №1).

За да се осигури ролята на зоопарка в опазване на биологичното разнообразие, е необходимо да се довърши строителството на съоръженията и предложат оптимални условия, приоритетно за местни видове, липсващи към момента в колекцията на зоопарка, като кафява мечка (*Ursus arctos*), рис (*Lynx lynx*), дива котка (*Felis silvestris*), видра (*Lutra lutra*), пъстър пор (*Vormela peregusna*) – уязвим вид в ЧК на България, дива коза (*Rupicapra rupicapra*), див заек (*Lepus europaeus*), черен лешояд (*Aegypius monachus*) – изчезнал вид в ЧК на България, египетски лешояд (*Neophron percnopterus*) - застрашен вид в ЧК на България, бухал (*Bubo bubo*), тракийски кеклик (*Alectoris chucar*), гургулица (*Streptopelia turtur*), европейска блатна костенурка (*Emys orbicularis*) и др., които Зоопарк Пловдив трябва да си набави чрез закупуване, размяна или размножителен заем, за да попълни колекцията си с тях.

Присъствието на тези характерни за българската фауна видове ще даде възможност да се оформи „**Зона България**“ или „**Зона Тракия**“ в експозицията на

зоопарка. Успешното размножаване на животните ще даде възможност млади индивиди, след необходимата адаптация, да бъдат възстановени в природата, примерно в сътрудничество със Сдружение „Зелени Балкани“, Фонда за дивата флора и фауна и др.

Друго направление, в което може да се извършва конзервационна дейност, е предлагане на информация и обучение на посетителите. На територията на Зоопарк Пловдив към момента има изградена сграда предвидена за информационно-образователен център, който не функционира и не е оборудван. За да може Зоопарк Пловдив да изпълнява такива непреки конзервационни дейности е необходимо той да бъде оборудван, за да може да изпълнява функцията си и в щатното разписание на Зоопарк Пловдив да се предвиди позиция за аниматор – лице с подходящо биологично образование, което да води обучение.

В **Информационно-образователния център** аниматори и поканени лектори могат да изнасят лекции и беседи във връзка с опазването на биологичното разнообразие и ролята на зоопарковете в тази дейност в наши дни. По този начин умело се преплитат развлекателната и образователна функции на зоопарка. Информационно-образователният център, трябва да бъде оборудван с мултимедия, екран, маси, столове, различни видове табла.

Тук може да бъде разположен инкубатор и да се демонстрира възпроизводството на птици, като принос към опазване на биоразнообразието. В него могат да се оформят колекции от различни видове яйца на птици от зоопарка, с описание на техните характеристики и период за люпене.

По примера на някои зоопаркове, тук могат да се отглеждат някои дребни животни и да се оформи контактна зона, в която малки деца - посетители на зоопарка, могат да ги видят отблизо, и да ги докоснат, защото това им действа позитивно и ги възпитава в хуманно отношение към животните.

Ръководството на Зоопарк Пловдив трябва да планира организиране и провеждане в подходящ сезон дни за „Зелена работилница“ с ученици за изработване на хранилки и къщички за птици и поставянето им на територията на зоопарка. По този начин младите хора се приобщават в действия по опазване на биоразнообразието, което им въздейства емоционално и възпитателно.

Сградата предвидена за образователно-информационен център (ориг.)

5.2.10. Съхранение на храната за животните

Съхранението и подготовката на хранителните продукти предназначени за изхранване на животните в Зоопарк Пловдив ще се съхраняват и подготвят в специално изградени за това помещения в така наречената „обслужваща зона“. Тук се намира обслужващия вход (транспортен). Той е широк и зад него има просторна асфалтова площадка за маневриране на автомобилите доставящи хранителни продукти и материали, и „П“- образно разположени постройки.

В дясно е разположен просторен и проветрив хангар за съхранение на тревен и зърнен фураж, необходим за животните. Необходимо е на дясно разположения склад да бъдат монтирани врати. В ляво е разположено помещение предвидено за изолатор, което не е оборудвано и е необходимо то да се оборудва.

„П“-

„П“-образна постройка със склад (ориг.) В ляво разположения изолатор (ориг.)

На лявата снимката горе, във фронтално разположената сграда се виждат вратата и прозорците на помещението за подготовка на храната (кухня) за животните. То е оборудвано с плотове, мивки с течаща вода, печка, автоклав, аспирация за подготовка на храната. Пода и стените са покрити с гранитогрес и фаянс за по-добро поддържане на хигиената.

Плотове с мивки (ориг.)

Уреди за подготовка на храната (ориг.)

В същата сграда има монтирана, неупотребявана 20 м³ хладилна камера за съхранение на месо за животните от зоопарка, която напълно ще задоволява потребностите на зоопарка.

Хладилна камера (ориг.)

Зоопарк Пловдив разполага с автомобил, с който ще се осъществява снабдяването с хранителни продукти и евентуално разносянето на дажбите до съоръженията. За да не се безпокоят посетителите от движението на автомобила, от

двете страни на зоопарка има изградени обслужващи алеи за движение на автомобила.

Автомобила за снабдяване (ориг.)

Една от обслужващите алеи (ориг.)

За да не се безпокоят животните от експозицията от шума на двигателя, може да се закупи и използва електромобил-платформа с който храната ще се доставя по-бързо до съоръженията, без да се безпокоят животните.

5.2.11. Ветеринарно обслужване

Зоопарк Пловдив няма регистрация за животновъден обект съгласно чл. 137(1) от *Закона за ветеринарномедицинската дейност (ЗВМД)* и не е регистриран като животновъден обект в ОДБХ гр. Пловдив. Необходимо е той да бъде регистриран като животновъден обект и да получи уникален номер по тази регистрация.

Във връзка с чл.3 ал.5 на *Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни*, на територията на зоопарка има изградена **Ветеринарномедицинска клиника**, но на основание на чл.32 ал.1 от *Закона за ветеринарномедицинската дейност (ЗВМД)* тя трябва да е регистрирана за да получи уникален Регистрационен номер, и Удостоверение за тази регистрация.

Тя е разположена в „П“ образната ансамблова сграда в обслужващата зона и се състои от лечебна зала, кабинет и санитарен възел, като е частично оборудвана.

Ветеринарна клиника – приемна и кабинет в Зоопарк Пловдив (ориг.)

Както по-нагоре бе отбелязано в щатното разписание, необходимо е в клиниката да има назначен **ветеринарен лекар**, ангажиран с грижата за обследване на здравния статус на животните, извършване на диагностика, ветеринарномедицински профилактични мероприятия, манипулации и лечение на заболели животни, водене на необходимата документация и вписване в амбулаторен дневник за извършените дейности.

Към клиниката няма изграден стационар за наблюдение и лечение на заболели животни. В Зоопарк Пловдив има сграда, предназначена за престояване на новопостъпили или острозаразно заболели животни – „карантинно отделение“, която е необходимо да се оборудва.

Необорудваното „карантинно отделение“ (ориг.)

5.2.12. Обучение и информация, научни изследвания

Към настоящия момент в Зоопарк Пловдив има изградена сграда, предвидена за извършване на информационно-образователна дейност, която не е оборудвана, затова е необходимо тя да бъде оборудвана с необходимата техника – компютър, мултимедия, информационни табла, сбирки, маси, столове и др.

Сградата, предназначена за информационно-образователен център (ориг.)

В отговор на изпълнение на изискванията на *Закона за Защита на Животните (ЗЗЖ, 2008)* персоналът, ангажиран с отглеждането на животните от експозицията, трябва задължително да премине курс на обучение за професионална квалификация *„Защита и хуманно отношение към животните“*. Това гарантира прилагане на хуманни методи и практики, при отглеждане на животните от експозицията, регламентирани от действащата нормативна уредба.

Липсват *„Програма за начален инструктаж“* на персонала в зоопарка и *„Правилник за вътрешния ред в Зоопарк Пловдив“*, които трябва да бъдат разработени и всички новоназначени да бъдат добре запознати с тях, веднага след започване на работа.

Необходимо да се изготви и *„Инструкция за безопасна работа с диви животни“*, която също липсва, и в нея да са описани действията, които персонала трябва да извърши в случай на злополука, инцидент, бягство на животно от съоръжение и др., с която новоназначените да се запознават и инструктират веднага след започване на работа.

Екземпляри от *„Програма за начален инструктаж“*, *„Правилник за вътрешния ред в Зоопарк Пловдив“* и *„Инструкция за безопасна работа с животните“* да са поставени на видимо място в помещението за почивка на персонала.

За формиране на правилно поведение у посетителите и предпазване от инциденти да се изготвят „Правила за поведение на посетителите в Зоопарк Пловдив“, които също липсват, с илюстрации към тях и да са поставени на входа на зоопарка до касата и на още няколко места в зоопарка.

Пред входа на зоопарка и съоръженията за животни липсват **информационно-указателни табели** за институцията и видовете. Необходимо е да се изготвят и поставят такива веднага след настаняване на животните, с описание за вида, което да включва името на български и латински по класификация, със снимка, ареал на обитаване, морфологични, биологични, етологични, физиологични и др. особености на вида, любопитни факти и неговият природозащитен статус, защото това е елемент от общественото образование.

Обучението на персонала е важна част от изграждането и поддържането на административен капацитет за зоопарковете. Затова е необходимо да бъде планирано провеждане на обучителни семинари за персонала на място в Зоопарк Пловдив от специалисти в областта и да бъдат поканени за лектори университетски преподаватели. Планира се обученията да продължат за целия десетгодишен планиран период, поне веднъж годишно.

За да се изпълни изискването за обучение и информация, е необходимо ръководството на Зоопарк Пловдив да сключи договори за провеждане на ученически и студентски практики със средни училища, профилирани в областта на биологията и Аграрен Университет Пловдив. Тук учениците и студентите ще имат възможност да се запознаят с различни видове диви животни, различни от продуктивните. Ще се запознават и участват активно в дейностите по обслужване на животните, изучават режимите на хранене, дневните менюта, предлагането на вода, природозащитният статус на животните, хигиенизиране на помещенията и парковата площ. Ще могат да се запознаят с различните режими и продължителност на инкубация на яйца от птици от колекцията на зоопарка, режимите за отглеждане след излюпване и възможностите за обратно връщане в Природата след тяхната адаптация. По този начин у тях се ще повиши професионалната им подготвеност, придобиване на трудови навици, повишаване на природозащитното възпитание.

Към настоящия момент Зоопарк Пловдив не организира научни и други изследвания от значение за опазване и отглеждане на видовете, или с повторното им въвеждане в природата, затова е необходимо ръководството му в бъдещата си дейност да си партнира с изследователи от Биологически Факултет на Пловдивски Университет и Аграрен Университет Пловдив, като предостави поле за изследователска дейност в Зоопарк Пловдив.

5.2.13. Подобряване на достъпа и сигурността на посетителите

Зоопарк Пловдив не функционира към настоящия момент, но разположението на касата му, на входа на зоопарка е добре изпълнено и позволява добър достъп, защото от двете страни на касата има проходи, като по този начин потоците от влизачи и напускащи зоопарка посетители не се срещат. На входа за влизачи би могло да се постави устройство отчитащо броя на посетителите.

Касата на входа с двата прохода за влизачи и напускащи (ориг.)

На територията на Зоопарк Пловдив в близост до информационно-образователния център има изградена площадка за занимания и игра на деца, но е необходимо да се разположи паркова мебел за родители.

Детски кът за занимания и игра (ориг.)

Посетителите на Зоопарк Пловдив няма да са затруднени във връзка с достъпа им до съоръженията на цялата територия на зоопарка, защото има изградени асфалтирани, пешеходни алеи, които дават възможност да се достигне до всяко съоръжение, без затруднение, защото терена е равен. На територията на целия зоопарк по алеите и обслужващата зона има изградени водосъбирателни шахти и канализация за дъждовни води, и в дъждовно време, водата няма да затруднява посетителите, защото се оттича безпрепятствено в канализацията.

Водосъбирателна шахта и капак на канализация (ориг.)

По алеите на Зоопарк Пловдив има разположена паркова мебел и има обособени кътове за отдых и занимания за деца. Необходимо е там, където парковата мебел е амортизирана, да се поднови, защото това е предпоставка посетителите в зоопарка да могат да останат за по-дълго време в него.

Паркова мебел и кътове за отдих по алеите на Зоопарк Пловдив (ориг.)

В близост до входа на Зоопарк Пловдив има изградена постройка предназначена за магазин, за напитки, храни, сувенири и артикули свързани със зоопарка, която е необходимо да се оборудва и пусне в експлоатация. Наличието и е предпоставка за по-дълъг престой на посетителите и увеличаване на приходите за зоопарка от продажба на артикули. Необходимо е да се назначи продавач за магазина.

Приблизително в центъра на Зоопарк Пловдив има изградена постройка за кафе, която е необходимо да се оборудва и да се назначи продавач. В този район обаче има амортизирана и паднала вследствие на това дървена конструкция, която ще представлява опасност за посетителите и е необходимо да бъде демонтирана и след това възстановена.

Постройката, предназначена за магазин и падналата конструкция до кафето (ориг.)

В близост до сградата на Информационно-образователния център (Научно експериментален образователен център) има амортизирана и опасна детска

площадка с компрометирани съоръжения. Необходимо е да се изгради нова със съвременни тематични за зоопарка атракции.

Посещението на родители с колички с малки деца в Зоопарк Пловдив ще бъде улеснено заради лесното придвижване по равните алеи и наличието на помещение за тоалет на децата (Стая за майката), разположено от южната страна на входа на зоопарка. Наличието на дамска и мъжка тоалетна в тази зона също е предпоставка посетителите да останат за по-дълго в зоопарка.

Стая за майката и тоалетни от южната страна на входа на зоопарка (ориг.)

Към настоящия момент посетителите биха могли да имат достъп до съоръженията на животните и визуален контакт с тях от алеите покрай съоръженията. Достъп до вътрешните помещения на животните би могло да има само при приматите, където обслужващия коридор позволява това и при настоящето съоръжение за сурикати (*Suricata suricatta*), където част от стената на вътрешното помещение е изградена от стъкло. Това ограничава посетителите да наблюдават животните от колекцията само в експозиционните дворове на съоръженията, но ще се компенсират отчасти от наличието на „контактна зона“, която ще даде възможност на посетителите да бъдат в близост с безопасни животни.

Контактната зона (ориг.)

Добре поддържаната паркова среда влияе позитивно на посетителите. За да се чувстват те уютно и да желаят да посетят зоопарка отново, е необходимо да се поддържат добре окосени тревните площи и да не се допуска прорастване и избуяване на плевели, защото това създава впечатление за запустялост. Във връзка с подобряване на парковата среда в Зоопарк Пловдив е необходимо да се обнови парковата мебел, където е необходимо и се устроят кътове за почивка на посетителите. В зелените площи, където тревата е избуяла, е необходимо да бъде изкосена и почистена. На някои места има изсъхнали дървета, които трябва да бъдат оценени и евентуално премахнати, защото падането им при силни ветрове носи риск от повреждане на съоръженията за животните и нараняване на посетители или животни. Това налага необходимост в щатното разписание на Зоопарк Пловдив да се предвидят работни места за двама озеленители, които да се грижат за състоянието на парковата среда и да се предвидят средства за закупуване на моторни резачка и коса.

Изсъхнали дървета, и пречупен и паднал ствол на дърво (ориг.)

Предпазните парапети пред съоръженията на животните са свързани с безопасността на посетителите и предпазването им от нараняване от животно. В Зоопарк Пловдив почти пред всички съоръжения липсват предпазни парапети и е

необходимо да бъдат поставени такива, придружени от табели, забраняващи преминаването им от посетители.

Съоръжения без предпазен парапет (ориг.)

В зоопарка има изградено алейно осветление и това ще се отразява позитивно на посещенията на посетителите към края на работното време в зоопарка през зимните месеци, когато става тъмно, доста рано и това ще помогне за увеличаване на приходите от посещения. С цел енергийна ефективност, може да се постави и соларно осветление.

Алейно осветление (ориг.)

5.2.14. Сигурност. Предотвратяването бягството на животни или навлизане в загражденията на външни хищници

Тези дейности са свързани с четвъртото направление консервационни мерки в зоопарковете. В зоопарковете посетителите имат възможността да видят някои от най-интересните животни на земята в среда, близка до естествената им. В същото време над 77% от зоологическите градини съобщават за сериозни бягства на животни. Няма данни за бягства на животни от Зоопарк Пловдив.

Животните в зоопарковете се възползват от всички предоставени им възможности за бягство. Причина за бягства от съоръженията в зоопарковете е, че проектирането и строителството на някои съоръжения не са съобразени с биологичните особености на животните, които са настанени в тях. Основната причина за бягство на животни от съоръженията е човешка грешка – незатваряне на врати и неревизиране на съоръженията (*Mihaylov et al., 2016*). При някои случаи на бягства от зоопаркове, когато животните представляват сериозна заплаха за обществото и за да бъдат предпазени хората, може да се вземе решение за летален край (*BBC News, 2011, Cawley, 2014*).

В Зоопарк Пловдив трябва да се обърне сериозно внимание на дейностите по предотвратяване бягства на животни. Необходимо е да се изготвят „Правилник за вътрешния ред в Зоопарк Пловдив“ и „Инструкция за безопасна работа на гледачите на животни и служителите от Зоопарк Пловдив при работа с диви животни“. В тях трябва да са описани дейностите, които гледачите на животни ще изпълняват за недопускане бягства на животни – проверка целостта на съоръженията, проверка заключването на вратите. Между гледачите и охранителите се обменя информация за състоянието на животните и клетките при постъпване и напускане на работа. Дейностите ще се изпълняват за целия планиран десетгодишен период.

Важно условие за задържане на животно на територията на зоопарка при евентуално бягство, играе оградата по външния периметър на зоопарка. В Зоопарк Пловдив тя е солидно изградена от бетонов фундамент и метални решетъчни пана над него, като общата височина е 210 см. Светлите отвори на металните пана са 10/20 см, достатъчно възпиращи навлизане на външни хищници през тях. Целостта на оградата трябва да се проверява денонощно от охранителите на зоопарка и при открити нередности, те да се отстраняват веднага от персонала.

Ограда по външния периметър на Зоопарк Пловдив (ориг.)

За да изпълнява функцията си и за запазване целостта на оградата, е необходимо своевременното ѝ почистване от паднала дървесна маса и отстраняване на храсти и дървета в близост до нея. Дейностите ще се изпълняват за целия планиран десетгодишен период.

Към настоящия момент Зоопарк Пловдив разполага само с два мрежести кепа и дистанционна закрутка за имобилизиране на животни за манипулации или за залавяне на животни напуснали съоръжението си. Необходимо е да се предвидят средства и да се закупят специализирана пневматична пушка за изстрелване на дистанционни спринцовки с упойващо вещество с достатъчен обseg на действие и други помощни средства.

За да бъде добре подготвен екипа на зоопарка при действия по залавяне на животно, напуснало съоръжението си, е необходимо в Зоопарк Пловдив да се планират ежемесечни тренировки на персонала за ситуации на бягства на животни за целия планиран десетгодишен период. С цел предпазване от навлезли външни хищници на територията на зоопарка, той трябва да е снабден с капани за хуманно залавяне, които биха били от полза и при бягства на животни.

Необходимо е да бъде обозначен аварийен изход за посетителите при случаи на бягство на животни и достъпа до него да бъде указан с насочващи табели от територията на зоопарка.

Котка-кръстоска в капан (ориг.)

Щъркел жертва на котка (ориг.)

6. НЕОБХОДИМИ ОБЛАСТИ НА РАЗВИТИЕ И КОНКРЕТНИ МЕРКИ

6.1. Изграждане на административен капацитет

6.1.1. Назначаване на ръководител с висше биологично образование

Основни цели:

- Ръководи цялостната дейност на зоопарка в изпълнение на чл.3 (1) от Наредба № 6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни.

Описание:

Организира цялостната дейност на зоопарка в съответствие със законовата и нормативна уредба. Организира снабдяването с хранителни продукти и настаняването на животните в съоръженията. Осъществява връзка на Кмета на Община Пловдив с екипа на зоопарка. Прави анализи и предлага решения за подобряване работата на зоопарка.

6.1.2. Назначаване на един Счетоводител

Основни цели: Води счетоводната дейност на Зоопарк Пловдив и следи за нейната коректност.

Описание: Назначаването на счетоводител е необходимо за функционирането на предприятието и извършван на основните му дейности.

----- www.eufunds.bg -----

6.1.3. Назначаване на зооинженер

Основни цели:

- Изпълнение изискванията на чл.3, ал.2 от *Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни.*
- Изготвяне на качествени хранителни менюта за животните.

Описание:

По този начин ще се изпълнят изискванията на чл.3, ал.2 от *Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни*, съгласно който "качеството и количеството на храната на животните и организирането на процеса на хранене се определят от специалисти с висше или средно образование и необходимата професионална квалификация в областта на зооинженерството и зоотехниката". Това ще гарантира най-подходящото хранене на животните.

6.1.4. Назначаване на ветеринарен лекар

Основни цели:

- Изпълнение изискванията на чл.3, ал.3 от *Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни.*
- Осигуряване на здравна грижа за животните.

Описание:

По този начин ще се изпълнят изискванията на чл.3, ал.3 от *Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове*

животни, съгласно който „Здравното осигуряване на животните се осъществява от ветеринарномедицински специалисти с висше или средно специално образование..“

6.1.5. Назначаване на двама биолози

Основни цели:

- Поддържане на база данни за колекцията.
- Обогаляване на съоръженията във връзка с биологичните особености на животните.
- Поддържане на план за колекцията

Описание:

Изпълнение изискванията на чл. 2 (1), 1 от *Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни – „...удовлетворяват техните биологични изисквания...“*. Поддържането на база данни за животните в колекцията, помагат за вземане на решения в плана за колекцията и нейното управление.

6.1.6. Назначаване на осем работници, осъществяващи ежедневната грижа за животните

Основни цели:

- Осъществяване на адекватна грижа при отглеждане на животните от колекцията.
- Изпълнение изискванията на чл.3, ал.4 от *Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни.*

Описание:

Ежедневно предлагане на храна и вода на животните от колекцията, хигиенизиране на съоръженията, дезинфекция, настаняване на новопристигнали животни, преместване на животни, наблюдение на състоянието на животните и докладване на ръководителя при промана.

----- www.eufunds.bg -----

6.1.7. Назначаване на четирима касиери

Основни цели:

- Удължаване престоя на посетителите в зоопарка
- Повишаване на приходите от продадени билети

Описание:

Назначаването на четирима касиери, ще даде възможност лятното работно време да бъде удължено до 19:30 часа и посетители да посещават зоопарка до по-късно. Това ще даде възможност приходите от билети да се повишат, като посещенията в зоопарка ще могат да бъдат до по-късно. Наличието на четирима касиери ще улесни ползването на отпуски и болнични, без това да се отразява на продажбата на билети.

6.1.8. Назначаване на шест (6) охранители

Основни цели:

- Гарантиране сигурността на зоопарка
- Осъществяване на видеонаблюдение за нежелателни прояви на посетители

Описание:

Назначаването на денонощна охрана, ще гарантира сигурността на зоопарка. Осъществяването на видеонаблюдение на територията на зоопарка ще допринесе за превенция от нежелателни прояви на посетители и предостави информация при инциденти.

6.1.9. Назначаване на двама озеленители

Основни цели:

- Поддържане на приятна паркова среда

Описание:

Добре поддържаната паркова среда влияе позитивно на посетителите. За да се чувстват те уютно и да желаят да посетят Зоопарк Пловдив отново, е необходимо да

се поддържат добре изкосени тревните площи и хигиената в зоопарка, премахване на паднала дървесна маса и поддържане на водните площи.

6.1.10. Изготвяне на Уеб сайт на Зоопарк Пловдив

Основни цели:

- Популяризиране дейността на Зоопарк Пловдив.
- Осигуряване на информация за посетителите и други партньорски зоопаркове в страната и чужбина.

Описание:

Чрез умелото поддържане на сайта могат да се постигнат положителни ефекти в няколко направления – административен капацитет, информираност и обучение за посетителите, комуникация с партньорски зоопаркове в страната и чужбина.

6.1.11. Обявяване на работно време на зоопарка и телефон за връзка

Основни цели:

- Информация за посетителите и комуникация с тях.

Описание:

Обявяването на лятно и зимно работно време с посетители ще даде възможност те да планират своите посещения и да осъществят комуникация по телефон с екипа на зоопарка за уточнения.

6.1.12. Закупуване на радиостанции

Основни цели:

- Бърза комуникация с всички

Описание:

Със закупуването на радиостанции ще се осигури възможност при необходимост всеки от служителите да потърси съдействие по единната радиочестота от всички едновременно.

6.1.13. Оборудване на работните офиси и каса

Основни цели:

- Създаване на условия за работа

Описание:

Оборудване с бюра, компютри, касов апарат и др.

6.1.14. Осигуряване на още една съблекалня за персонала и оборудване на помещението за почивка

Основни цели:

- Подходящи условия за работа

Описание:

Осигуряване на съблекални за мъже и жени за персонала и оборудване с маса, столове и др. на помещението за почивка

6.1.15. Изграждане на информационна система за управление на колекцията

Основни цели:

- Ефективно управление на колекцията

Описание:

Информационната система за управление на колекцията трябва да съдържа електронните досиетата на екземплярите, отглеждани в зоопарка, в които да има данни за техния пол, произход, родословие, възраст, отличителни белези, маркировка, здравен статус, начин на придобиване и др. Системата трябва да позволява извличане на данни по определени критерии, което ще помогне за планиране и управление на колекцията по отношение на дейностите по размножаване, хранене, профилактика, заболявания, лечение, обмен на екземпляри и др. В зависимост от това как е разработена системата, тя може да дава и информация за броя посетители през годината.

6.1.16. Определяне на входна такса

Основни цели:

- Приходи от продажба на билети за бюджета на Община Пловдив

----- www.eufunds.bg -----

Описание:

Приходите от продажба на билети ще подпомогнат издръжката на Зоопарк Пловдив.

6.1.17. Сключване на договори с управата на големи хранителни вериги – Била, Метро и др., за предоставяне от тяхна страна на плодове, зеленчуци, хляб, мляко и др., с нарушен търговски вид

Основни цели:

- Осигуряване на разнообразие от хранителни продукти за животните
- Намаляване на разходите за храна от издръжката

Описание:

Вместо да се изхвърлят в контейнерите за смет, негодни за консумация от хора, хранителни продукти се предоставят на Зоопарк Пловдив за изхранване на животните.

6.2. Планиране на ремонти/реконструкции на съществуващи или изграждане на нови съоръжения

6.2.1. Настаняване на животните в подходяща среда

Основни цели:

- Изготвяне на акт за собственост
- Кандидатстване за лиценз пред МОСВ
- Възможност за функциониране

Описание:

Изпълнение изискванията на чл.3 от Наредба №1 от 9 май 2006 г. за условията и реда за лицензиране на зоологическите градини (МОСВ):

„Чл. 3. Лиценз се издава на зоологическа градина, която:

1. отговаря на изискванията по чл. 60, ал. 2 и 3 ЗБР и наредбата по чл. 61, ал. 1 ЗБР;

2. размножава диви животни на затворено;

3. осигурява на всяко животно адаптирана среда за удовлетворяване на неговите физически, психологически и социални нужди, характерни за биологичния му вид;

4. поддържа база данни за колекцията си, включваща: а) брой на различните видове животни; б) произход на екземплярите и начин на придобиване; в) дата на придобиване, раждане/излюпване, смърт, размяна и бягство на животните; г) причините за всеки смъртен случай на животни; д) здравословното състояние и провежданото лечение на животните;

5. изгражда съоръжения и предприема мерки за предотвратяване навлизането на вредители и хищници при животните от колекцията;

6. изпълнява задълженията по чл. 96, ал. 2 ЗБР;

7. изгражда съоръжения за предпазване на посетителите от нападения от животните в колекцията“

6.2.2. Проектиране и ремонт/реконструкция на вътрешната и външната среда на съществуващите съоръжения за животните

Основни цели:

- Създаване на оптимални условия за животните, чрез адаптирана среда в зависимост от вида им

Описание:

Пространството във всяко едно съоръжение да бъде проектирано така, че да показва естественото местообитание на отглеждания вид животно. Да дава възможности за размножаване, оттегляне и поддържане на добра физическа форма. Да улеснява обслужването на животните, ветеринарномедицинската грижа, да предлага различни възможности за хранене на животните, с цел да ги поддържа ангажирани в търсенето на храна.

Неотговарящи към настоящия момент на изискванията на *Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни* и съответно, нуждаещи се от спешна реконструкция и модернизация, са загражденията на следните видове:

- **Контактна зона** - да се спазят изискванията на чл.11, 1, а), г) и чл.11, 4 – при настаняване на домашна овца (*Ovis aries*) и камерунска коза (*Capra hircus minor*), Каракачанска овца (*Ovis aries*) и Местна дългокосместа (Калоферска) коза (*Capra Domesticus*) чл. 11, г, (1), т. 2 и чл.11, г, (3) – при настаняване на декоративен заек (*Oryctolagus cuniculus*) и чинчила (*Chinchilla lanigera*) и при настаняване на домашна кокошка (*Gallus gallus domesticus*) с чл.21, л, (1), 1 от *Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни*.
- **Настоящ за розово фламинго (*Phoenicopterus roseus*)** и др. - да се препроектират и изградят на ново предпазната ограда във връзка с чл.21, и, т.1 - височината, и във връзка с §15, Приложение №2 – за вътрешните помещения от *Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни*, за да представи смесена експозиция от сив жерав (*Grus grus*) и черен щъркел (*Ciconia nigra*)
- **Настоящ за бизон (*Bison bison*)** – да се препроектират и изградят наново предпазната ограда във връзка с чл.11, 1, а) - височината и здравината, и във връзка с Приложение №1, към чл.12, ал.1 – за вътрешните помещения от *Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни*, за да се представи смесена експозиция от зубър (*Bison bonasus*), голяма дропла (*Otis tarda*) и стрепет (*Tetrax tetrax*)

- **Лама (*Lama glama*), нанду (*Rhea americana*), патагонска мара (*Dolichotis patagonum*) и капибара (*Hydrochoerus hydrochaeris*)** – да се препроектира и изгради наново предпазната ограда за да се изпълнят изискванията на чл.2 (1), т.9 – предотвратяване на бягства от Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни.
- **Кафява мечка (*Ursus arctos*)** - да се препроектира и довърши строителството на предпазната ограда и вътрешното помещение за да се изпълнят изискванията на чл.2 (1), т.9 и чл.9, т. – предотвратяване на бягства от Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни. Да се проектират и поставят затварящи, заключващи устройства на бърлозите за хибернация.
- **Вълк (*Canis lupus*)** - С малки корекции съоръжението може да отговори на изискванията на Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни - във връзка с чл.9, т.7 – оформяне на боксове и пещери за спане и раждане, близки до естествените условия за живот на хищника.
- **Настоящ за носато мече (*Nasua nasua*)** – да бъде представен – котешки лемур (*Lemur catta*). Да се проектира и изпълни външното пространство, за да се изпълнят изискванията на чл.6, (1), 1, 2 и 3 – вертикални и хоризонтални конструкции за катерене, гнезда за сядане, ниши за отстъпление, от Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни.
- **Козирози (*Ammotragus lervia*)** - Да се препроектира и изпълни наново предпазната ограда за да се изпълняват изискванията на чл.2, ал.1, т.9

- предотвратяване бягство на животни от *Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни.*
- **Езеро с водоплаващи птици** - Да се препроектира и изпълни строителството на предпазната ограда за да се изпълнят изискванията на *Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни,* във връзка с чл.2, ал.1, т.9 – предотвратяване бягство на животни и във връзка с чл. 21ж (1) и (2), по отношение оформяне на външното пространство – достатъчно сухоземна площ за гнездене, около водната площ.
  - **Видра (*Lutra lutra*)** – Да се реновира дървената част на предпазната оградата във връзка с чл.2, ал.1, т.9 – предотвратяване бягство на животни на *Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни.*
  - **Зелена морска котка (*Chlorocebus sabaeus*)** – Във вътрешното помещение има пукнато стъкло, което трябва да се подмени, за да се избегнат наранявания. Необходимо е да се постави и стъклена преграда с подходяща здравина на вътрешното помещение, към обслужващия коридор, като по този начин ще се предостави възможност на посетителите да наблюдават животните в студените дни от годината.
  - **Настоящ за сурикат (*Suricata suricatta*)** – да бъде настанен лалугер (*Spermophilus citellus*). Да се препроектира и изгради наново предпазната ограда, за да се изпълнят изискванията на *Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни,* във връзка с чл.2, ал.1, т.9 – предотвратяване бягство на животни.

- **Настоящ за кокошеви, фазани** – да бъдат настанени гарван гробар (*Corvus corax*), черен лешояд (*Aegypius monachus*) и египетски лешояд (*Neophron percnopterus*). За да се изпълнят изискванията на Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни, във връзка с чл.21м, 6 – навес за защита от неблагоприятни климатични условия и чл.21н, 5 – места за мътене, според вида на птиците е необходимо да се проектират и изградят такива. Да се реновира покривната конструкция.
- **Настоящ за камерунски кози (*Capra hircus minor*), муфлони (*Ovis musimon*)** - да се представи, смесена композиция от дива коза (*Rupicapra rupicapra*) и див заек (*Lepus europeus*). Да се препроектира и изгради на ново предпазната ограда, като към близко минаващата улица се предвиди шумо изолираща бариера, външното пространство се обогати със скални струпвания, за да се изпълняват изискванията на Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни, във връзка с чл.11, т.1, а) – по отношение височината и устойчивостта на предпазната ограда.
- **Настоящ за благороден елен (*Cervus elaphus*), елен лопатар (*Dama dama*), сърна (*Capreolus capreolus*)** - да се препроектира и изгради наново предпазната ограда, за да изпълнят изискванията на Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни, във връзка с чл.11, т.1, а) – по отношение височината и устойчивостта на предпазната ограда.
- **Настоящ за оцелот (*Leopardus pardalis*)** – трябва да се отремонтират двойните врати за да изпълняват предназначението си и в него да бъде настанена Европейска дива котка (*Felis silvestris silvestris*).

- **Настоящ за рис (*Lynx lynx*)** – да се препроектира и изгради наново електрическата инсталация на вътрешното помещение, така че животните да нямат достъп до нея.
- **Настоящ за сервал (*Leptailurus serval*)** - да се препроектира и изгради наново електрическата инсталация на вътрешното помещение, така че животните да нямат достъп до нея, както при съоръжението за рис, за да бъде настанена в него пума (*Puma concolor*).
- **Настоящ за диви свине (*Sus scrofa*)** - да се препроектират и изградят наново предпазната ограда и вътрешното помещение, което да е отопляемо, за да се изпълнят изискванията на *Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни*, във връзка с чл.2, (1), т.9 – предотвратяват бягства на животни, чл.11, т.1, а) – липсва предпазна ограда и с Приложение №1 към чл.12, ал.1, като в съоръжението бъде настанен малайски тапир (*Tapirus indicus*).
- **Настоящ за едногърба камила (*Camelus dromedarius*)** – да се препроектира и изгради наново предпазна ограда за да се изпълнят изискванията на *Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни*, във връзка с чл.2, (1), т.9 и чл.11, т.1, а). като в съоръжението се представи смесена експозиция от двугърба камила (*Camelus bactrianus*), планинска зебра (*Equus zebra*) и африкански щраус (*Struthio camelus*).
- **Настоящ за антилопи** - да се препроектира и изгради наново предпазната ограда за да се изпълнят изискванията на *Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни*, във връзка с чл.2, (1), т.9 и чл.11, т.1, а), като в съоръжението се представи смесена експозиция от

антилопа орикс (*Oryx beisa*), сурикат (*Suricata suricatta*) и сухоземна шипоопашата костенурка (*Testudo hermanni*).

- **Настоящ за мармозети (*Callithrix pygmaea*)** да се проектира и изгради разделяне на съоръжението, с отделни входове, като в едната част се представи смесена композиция от тракийски кеклик (*Alectoris chukar*) и гургулица (*Streptopelia turtur*), а в другата част, където има вътрешно помещение може да бъде настанен пъстър пор (*Vormela peregusna*), като се съобразят изискванията на чл.21л и чл.21м за птиците и чл.9 по 1, 2 и 7 за пъстрия пор, на Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни.

6.2.3. Изграждане на ново съоръжение, разделено на две, в което да бъдат представени отделно бухал (*Bubo bubo*) и забулена сова (*Tyto alba*)

Основни цели:

- Изграждане на качествено ново съоръжение за консервационно значими видове, което да представи бухал (*Bubo bubo*) и забулена сова (*Tyto alba*) в естествената им среда.
- Засилване ролята на Зоопарк Пловдив в опазване на видовете и отглеждане на консервационно значими видове.
- Осигуряване на възможност за размножаване и разселване.
- Елиминирание разхода на пространства.
- Спестяване на разхода за изграждане на съоръжения.
- Създаване на оптимални условия за обитание на видовете.
- Оформяне на зона „България“ с местни видове.

Описание:

Целта е да се изгради ново съоръжение – покрита волиера на естествен терен с дървесна и тревна растителност, обогатено със струпвания от скални масиви за

осигуряване на места за гнездене (или дърво с широка корона). Съоръжението ще бъде с един покрив, но разделено на две, като в едната част да бъде настанен бухал (*Bubo bubo*), а в другата забулена сова (*Tyto alba*). Двете части да имат отделни входи за обслужване, простор, даващ възможност за летене и укрития за птиците от неблагоприятни атмосферни условия (съоръжението може да бъде изградено на мястото предвидено в стария план за чакали и лисици).

Примерна волиера от зоопарк Ст. Загора, (ориг.)

6.3. Отглеждане и обслужване на животните в колекцията, включително за ветеринарномедицинско обслужване, хранене и др.

Начина на отглеждане, обслужване, хранене, предлагане на вода, лечение и превенция от заболявания са свързани с благополучието на животните от колекцията. Неговото качество се определя от **„петте степени на свобода“**:

6.3.1. „Свобода от глад и жажда“

Основна цел:

- Предлагане на качествена храна и вода на животните ежедневно.

Описание:

Ежедневно на всички животни от експозицията на Зоопарк Пловдив трябва да се предлага храна в зависимост от биологичните им особености и вода „ad libitum“ (на воля), затова е необходимо да се изготвят хранителни менюта за видовете, които

ще бъдат настанени. Храната и водата трябва да се предлагат в подходящи хранилки и поилки, недостъпни за посетителите.

6.3.2. „Свобода от дискомфорт“

Основна цел:

- Осигуряване на комфорт за животните.

Описание:

Включва достатъчна площ на експозиционните дворове и обслужващите помещения, осигуряване на водни площи за животните за които е необходимо, места за точене на нокти, места за пясъчни, прашни и кални бани за които животни е необходимо. Трябва да се предвиди обогатяване на средата със струпване на паднала дървесна маса и скални струпвания за катерене, повдигнати дървени площадки за почивка и наблюдение, кацалки за птиците, дебели въжета за катерене и люлеене на приматите. Подовете на помещенията, в които животните спят, не трябва да са хлъзгави и да бъдат топлоизолирани (гумени постелки при копитните, дървени скари за хищниците). Местата за спане на приматите трябва да са устроени нависоко.

Свободата от дискомфорт означава, че температурата на околната среда да бъде подходяща за видовете. Осветлението трябва да бъде съобразено с естествените денонощни ритми – нощ и ден и денонощната активност на различните животински видове. Макар, че животните свикнат с естествения шум от посетителите, прекалено силния шум ги дразни и те се безпокоят. Това обикновено се случва, когато има групови посещения от млади хора и ръководителите на групите трябва да ги инструктират да бъдат сдържани с вокализацията си. Влажността на околната среда също е важен параметър за комфорта на животните. Затова нейните промени трябва да се следят и коригират.

6.3.3. „Свобода от болка, нараняване и болести“

Основна цел:

- Осигуряване на здравна грижа за животните

Описание:

Здравната грижа за животните се осигурява с ежедневно наблюдение и записи на здравния статус на животните и при необходимост поставяне на диагноза и адекватно лечение според заболяването. На основание чл. 137(1) от *Закона за ветеринарномедицинската дейност* (ЗВМД) е необходимо Зоопарк Пловдив да бъде регистриран като животновъден обект и да получи уникален номер по тази регистрация в ОДБХ гр. Пловдив. В тази връзка, макар, че в Зоопарк Пловдив има изградена Ветеринарномедицинска клиника, тя трябва да е регистрирана по изискванията на *Закона за ветеринарномедицинската дейност*, на основание на чл. 32 ал.1 от ЗВМД, за да получи уникален регистрационен номер и удостоверение за това. Необходимо е да се оборудва карантинното помещение за временно престояване на новопостъпили животни с различни боксове (клетки), според вида на животните.

6.3.4. „Свобода от страх и стрес“

Основна цел:

- Елиминиране на страха и намаляване стреса при животните.

Описание:

Свързано е с грижите по обслужване на животните от гледачите – предлагане на храна и вода, почистване на помещенията, преместване на животни от едно в друго помещение, транспортирането и настаняването на нови за колекцията животни. Всички действия на гледачите по тези процедури трябва да се извършват спокойно и внимателно и в тази връзка те трябва да са преминали обучителен „Курс по защита и хуманно отношение към животните“. Гледачите не трябва да се държат грубо с животните, нито да ги нараняват. В своите действия по обслужване на животните те трябва да се стремят да изградят взаимна връзка на доверие, което е в полза на качествено и бързо свършена работа и позитивно емоционално състояние на животните. Изградената взаимна връзка на доверие между гледачите и животните позволява някои леки процедури да бъдат извършени без залавяне и фиксиране на животното. Това се постига с обучение на животните от млада възраст и отлично познаване на биологичните им особености. При необходимост от залавяне и фиксиране на животните за различни процедури (лечение, транспортиране и др.), трябва да не се прилагат груби методи (завързване с въжета, вериги или притискане),

а да се използват най-щадящи методи – доверието към гледача за самостоятелно влизане в транспортната клетка или дистанционна упойка. В резултат на това се елиминира страха и се намалява стреса при животните.

Самост. влизане на мечка (*Ursos arctos*), (ориг.)

Лечение на лъвове (*Panthera leo*) в

съоръжението им (ориг.)

6.3.5. „Свобода за изразяване на нормални модели на поведение“

Основна цел:

- Съобразяване с биологичните особености на животните.

Описание:

Предоставяне на възможности на животните да копаят в терена за устройване на укрития или за намиране на храна, да плуват и ловуват във водоемите, да се разхлаждат в кални локви, да се търкалят в прах или пясък, да се катерят и др. Затова в плана за развитие на Зоопарк Пловдив, при реконструкции или изграждане на нови съоръжения, трябва да се вземе под внимание те да са на достатъчно голяма площ (което територията на зоопарка позволява), на естествен терен с изградени водни площи, където е необходимо, устройване на калища и пясъчници, оформяне на скални и дървесни струпвания.

6.4. Предотвратяване бягството на животни или навлизане в загражденията на външни хищници

6.4.1. Осигуряване на двойни врати на експозиционните дворове на съоръженията

Основна цел:

- Намаляване на възможностите за бягство

Описание:

Честа причина за бягства от съоръженията в зоопарковете е, че проектирането и строителството на някои съоръжения не са съобразени с биологичните особености на животните, които са настанени в тях. Основната причина за бягство на животни от съоръженията е човешка грешка – незатваряне на врати и неревизиране на съоръженията, затова е необходимо да се изпълнят изискванията на чл.2, т.9 – „предотвратяват бягството на животни чрез изграждане на две последователни врати на огражденията..“ от *Наредба №6 от 23 октомври 2003г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни.*

6.4.2. Почистване периметъра на външната ограда на зоопарка от паднали дървета и храсти до 3 м и денонощно ревизиране на целостта ѝ

Основна цел:

- Запазване целостта на оградата по периметъра на зоопарка
- Намаляване на възможностите за бягство

Описание:

За да изпълнява функцията си и за запазване целостта на оградата е необходимо своевременното ѝ почистване от паднала дървесна маса и отстраняване на храсти и дървета в близост от 3 м до нея, и отстраняване на нередности, ако има такива.

6.4.3. Изготвяне на „Правилник за вътрешния ред в Зоопарк Пловдив“

Основна цел:

- Правилно поведение на персонала

----- www.eufunds.bg -----

- Подготвеност на персонала
- Намаляване на възможностите за бягство

Описание:

Правила за действия на персонала при обслужване на животните.

6.4.4. Изготвяне на „Инструкция за безопасна работа на гледачите на животни и служителите от Зоопарк Пловдив при работа с диви животни“

Основна цел:

- Правилно поведение на персонала
- Подготвеност на персонала
- Намаляване на възможностите за бягство

Описание:

Правила за действия на персонала при обслужване на животните и при случаи на бягство на животно от съоръжението му.

6.4.5. Планиране на ежемесечни тренировки на персонала за ситуации на бягства на животни

Основна цел:

- Постигане на увереност в действията на персонала при бягство на животни
- Избягване на паника
- Залявяне на животно при бягство

Описание:

Според Cowley (2014) безопасността на хората при бягства на опасни животни от зоопарковете се гради на пет правила:

1. Започва с „тухли и хоросан“ – надеждно строителство на съоръженията.
2. Задълбочени познания на персонала за биологичните особености на видовете.

3. Тренировки на персонала за случаи на бягство на животни.
4. Човешкият живот е винаги „Първият приоритет“.
5. Решение за летален край, когато е застрашен човешки живот.

6.4.6. Снабдяване с капани за хуманно залавяне на навлезли на територията на зоопарка външни хищници

Основна цел:

- Залявяне на навлезли на територията на зоопарка външни хищници
- Залавяне на избягали от съоръжението си животни

Описание:

Превенция от навлизане в загражденията на външни хищници или залавяне на избягали животни от експозицията.

6.4.7. Закупуване на специализирана пневматична пушка за изстрелване на дистанционни спринцовки и други помощни средства за залавяне – закрукти, кепове и др.

Основна цел:

- Имобилизирание и залявяне на избягали от съоръжението си животни
- Ваксинации и лечение на животни от експозицията

Описание:

Инжектиране на упойващо вещество, лекарство или ваксина от дистанция.

6.4.8. Обозначаване на аварийен изход за случаи на бягства на животни и поставяне на насочващи табели към него

Основна цел:

- Предпазване на посетителите и персонала от потенциални инциденти

Описание:

Изработване и поставяне на насочващи табели за аварийен изход.

6.5. Подобряване на достъпа и сигурността на посетителите

6.5.1. Изграждане на електронна система на касата, отчитаща броя посетители

Основна цел:

- Установяване на броя посетители през различните сезони
- Контрол на работното време за персонала

Описание:

Информацията за броя посещения в зоопарка, помага да се установи интереса на посетителите към него и анализа и ще насочи какво е необходимо да се направи.

6.5.2. Разполагане на паркова мебел в близост до детската площадка

Основна цел:

- Осигуряване на удобства за родители с малки деца

6.5.3. Обновяване на амортизираната паркова мебел

Основна цел:

- Подобряване на средата за посетители, даваща им възможност за отдых

6.5.4. Оборудване и пускане в експлоатация на магазина и кафето

Основна цел:

- Удобство за посетителите
- Увеличаване на приходите за зоопарка

6.5.5. Назначаване на персонал за магазина и кафето

Основна цел:

- Удобство за посетителите
- Увеличаване на приходите за зоопарка

6.5.6. Премахване на падналата дървена конструкция (пергола) и възстановяването и

Основна цел:

- Обезопасяване на средата

6.5.7. Оценяване и премахване на опасни и изсъхнали дървета

Основна цел:

- Обезопасяване на средата

6.5.8. Поставяне на предпазни парапети пред съоръженията за животни и табели забраняващи преминаването им

Основна цел:

- Безопасност за посетителите

6.5.9. Проектиране и поставяне на соларно осветление на съществуващото алейно осветление

Основна цел:

- Удобство за посетителите
- Енергийна ефективност

6.5.10. Закупуване на моторна коса и самоходна четири колесна моторна косачка.

Основна цел:

- Поддържане на приятна паркова среда
- Удобство за посетителите

6.6. Осигуряване на ролята на Зоопарк Пловдив за опазване на биологичното разнообразие, чрез участие в консервационни дейности, подпомагащи опазването и/или възстановяване на видове в природата.

6.6.1. Оформяне на „зона България“ или „зона Тракия“ с характерни за Българската фауна видове

- 6.6.1.1. Преместване на средства в бюджета за обогатяване на колекцията на зоопарка, чрез закупуване, размяна или размножителен заем, сътрудничество с организации, като „Зелени балкани“ и др., на видове, като:** кафява мечка (*Ursus arctos*), вълк (*Canis lupus*), рис (*Lynx lynx*), дива котка (*Felis silvestris*), видра (*Lutra lutra*), пъстър пор (*Vormela peregusna*), зубър (*Bison bonasus*), благороден елен (*Cervus elaphus*), сърна (*Capreolus capreolus*), дива коза (*Rupicapra rupicapra*), див заек (*Lepus europaeus*), лалугер (*Spermophilus citellus*), черен лешояд (*Aegypius monachus*), египетски лешояд (*Neophron percnopterus*), бухал (*Bubo bubo*), забулена сова (*Tyto alba*), тракийски кеклик (*Alectoris chucar*), гургулица (*Streptopelia turtur*), голяма дропла (*Otis tarda*), стрепет (*Tetrax tetrax*), бял ангъч (*Tadorna tadorna*), червен ангъч (*Tadorna ferruginea*), ням лебед (*Cygnus olor*), къдроглав пеликан (*Pelecanus crispus*), шипоопашата костенурка (*Testudo hermanni*), европейска блатна костенурка (*Emys orbicularis*).

Основна цел:

- Осигуряване на ролята на Зоопарк Пловдив за опазване на биологичното разнообразие
- Оформяне на „Зона България“ или „Зона Тракия“
- Попълване на колекцията

6.6.1.2. Размножаване на рис (*Lynx lynx*) и предоставяне на други зоопаркове

Основна цел:

- Консервационна дейност

6.6.1.3. Размножаване на дива котка (*Felis silvestris*), предоставяне на други зоопаркове и разселване в природата

Основна цел:

----- www.eufunds.bg -----

- Консервационна дейност

6.6.1.4. Размножаване на видра (*Lutra lutra*), предоставяне на други зоопаркове и разселване в природата

Основна цел:

- Консервационна дейност

6.6.1.5. Размножаване на пъстър пор (*Vormela peregusna*), предоставяне на други зоопаркове и разселване в природата

Основна цел:

- Консервационна дейност

6.6.1.6. Размножаване на зубър (*Bison bonasus*) и предоставяне на други зоопаркове

Основна цел:

- Консервационна дейност

6.6.1.7. Размножаване на дива коза (*Rupicapra rupicapra*), предоставяне на други зоопаркове и разселване в природата

Основна цел:

- Консервационна дейност

6.6.1.8. Размножаване на лалугер (*Spermophilus citellus*), предоставяне на други зоопаркове и разселване в природата

Основна цел:

- Консервационна дейност

6.6.1.9. Размножаване на черен лешояд (*Aegypius monachus*), предоставяне на други зоопаркове или разселване в природата

Основна цел:

- Консервационна дейност

6.6.1.10. Размножаване на тракийски кеклик (*Alectoris chucar*), предоставяне на други зоопаркове или разселване в природата и зоопарка

Основна цел:

- Консервационна дейност
- Повишаване рекреацията на средата за посетителите

6.6.1.11. Размножаване на голяма дропла (*Otis tarda*), предоставяне на други зоопаркове или разселване в природата

Основна цел:

- Консервационна дейност

6.7. Осигуряване на обучение и информация за посетителите

6.7.1. Оборудване и функциониране на информационно-образователен център

Основна цел:

- Консервационна дейност
- Осигуряване на образователна дейност за посетителите

6.7.2. Изработване на информационни табели за животните от колекцията и пред входа на зоопарка

Основна цел:

- Консервационна дейност
- Осигуряване на информация и образователна дейност за посетителите

Указателна табела (ориг.)

(https://en.wikipedia.org/wiki/Prague_Zoo)

6.7.3. Провеждане на обучителни семинари за посетителите

Основна цел:

- Консервационна дейност
- Осигуряване на обучение и образователна дейност за посетителите

6.7.4. Използване на записи от видеонаблюдението на животните за представянето им пред посетители

Основна цел:

- Консервационна дейност
- Образование за посетителите
- Научна дейност

6.7.5. Да се изготвят „Правила за поведение на посетителите в Зоопарк Пловдив“, с илюстрации и поставят на видими за посетителите места

Основна цел:

- Информация
- Образование
- Безопасност

6.7.6. Планиране и провеждане на обучителни семинари на място в Зоопарк Пловдив от поканени лектори

www.eufunds.bg

Основна цел:

- Обучение
- Образование
- Консервационна дейност

6.7.7. Сключване на договори със средни училища и университети за провеждане на ученически и студентски практики в Зоопарк Пловдив

Основна цел:

- Обучение
- Постигане на практически умения
- Консервационна дейност

6.7.8. Сключване на договори за партньорство с научни организации и университети за осъществяване на научни изследвания на територията на Зоопарк Пловдив

Основна цел:

- Научна и изследователска дейност
- Принос към науката
- Консервационна дейност

6.7.9. Организиране на дни за „Зелена работилница“ с ученици за изработване на хранилки и къщички за птици и поставяне

Основна цел:

- Образование за подрастващите
- Практически умения
- Консервационна дейност

6.7.10. Оформяне на ботанически кът на места с бяла лилия (*Nimphaea alba*) и информация за растението

Основна цел:

----- www.eufunds.bg -----

- Информация и приятна среда за посетителите
- Консервационна дейност

Бяла лилия (Nymphaea alba) на територията на зоопак Пловдив (ориг.)

7. ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

- Големански, В. и др. (ред.), 2015, Червена книга на Република България. Том 2. Животни. БАН & МОСВ, София
- Колев, Кр., 2024, Розово фламинго, <https://allpets.bg/ptici/drugi-ptici/rozovo-flamingo/>
- МЗХ, Закон за ветеринарномедицинската дейност, <https://www.mzh.government.bg/odz-plovdiv/>
- Михайлов, Р., 2015, Законодателство по хуманно отношение в България и предизвикателства в зоологическите градини ec.europa.eu/.../2015032526_ahw_vet-workshop_sess.
- Михайлов, Р., а, 2022, „Зоопаркът в мен“, монография, ИК „Кота“, Ст. Загора, ISBN 978-954-305-617-0.
- Михайлов, Р., б, 2022, „Учебник по Организация и Управление на Зоопарк“, учебник, ИК „Кота“, Ст. Загора, ISBN 978-954-305-618-7.
- МОСВ, Многостранни споразумения с участието на Република България в областта на опазване на околната среда, „Конвенция за опазване на дивата

- европейска флора и фауна и естествените местообитания”, (Бернска конвенция), <https://www.moew.government.bg/>
- МОСВ, Конвенция за биологичното разнообразие, <https://www.moew.government.bg/>
  - МОСВ, Конвенции, Конвенция по международната търговия със застрашени видове от дивата флора и фауна (CITES), <https://www.moew.government.bg/bg/priroda/zakonodatelstvo/mejdunarodno-zakonodatelstvo/konvencii/>
  - МОСВ, Директиви, Директива № 1999/22/ЕС на Съвета относно държането на диви животни в зоологически градини, <https://www.moew.government.bg/bg/priroda/zakonodatelstvo/mejdunarodno-zakonodatelstvo/direktivi-na-evropejskiya-suyuz/>
  - МОСВ, Директива 2009/147/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 30 ноември 2009 година относно опазването на дивите птици, https://www.moew.government.bg/static/media/ups/articles/attachments/Aktuali_zirana_NPRD037c0de0525d8802ac09b30599ca862b.pdf
  - МОСВ, Директива 92/43/ЕИО на Съвета за опазване на естествените местообитания и на дивата флора и фауна, https://www.moew.government.bg/static/media/ups/articles/attachments/Aktuali_zirana_NPRD037c0de0525d8802ac09b30599ca862b.pdf
  - МОСВ, Регламенти на Европейския Съюз за търговия с екземпляри от диви видове, <https://www.moew.government.bg/bg/priroda/zakonodatelstvo/mejdunarodno-zakonodatelstvo/reglamenti-na-evropejskiya-suyuz/>
  - МОСВ, Регламенти на Европейския Съюз **за инвазивните видове**, <https://www.moew.government.bg/bg/priroda/zakonodatelstvo/mejdunarodno-zakonodatelstvo/reglamenti-na-evropejskiya-suyuz/>
  - МОСВ, Закони, Закон за биологичното разнообразие, <https://www.moew.government.bg/bg/priroda/zakonodatelstvo/nacionalno-zakonodatelstvo/zakoni/>
  - МОСВ, Наредба № 6 от 23 октомври 2003 г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни (ДВ, бр. 105 от www.eufunds.bg)

2.12.2003 г.),

<https://www.moew.government.bg/static/media/ups/tiny/filebase/Nature/Legislation/Naredbi/BR/naredba6-zoo.pdf>

- МОСВ, Наредба № 1 от 9.05.2006 г. за условията и реда за лицензиране на зоологическите градини, издадена от министъра на околната среда и водите, https://www.moew.government.bg/static/media/ups/tiny/filebase/Nature/Legislation/Naredbi/BR/NAREDBA%231_za_licenzirane_na_zoolog_gradini_REV2018.pdf
- МОСВ, Инвазивни чужди видове, които засягат Европейския Съюз, <https://www.moew.government.bg/bg/priroda/biologichno-raznoobrazie/nemestni-i-invazivni-chujdi-vidove/invazivni-chujdi-vidove/>
- **Община Пловдив, Договор №: BG16FFPR002-3.007-0015-C01, „Техническа помощ за инвестиции в зоологическата градина на територията на Община Пловдив“, Програма „Околна среда“ 2021-2027,** <https://www.plovdiv.bg/zoo-invest-project/>
- **Община Пловдив, В Пловдив започва изграждането на най-модерния зоопарк в България,** <https://www.plovdiv.bg/24583/>
- **Община Пловдив, 2020, Правилник за устройството и дейността на Общинско Предприятие „Зооветеринарен комплекс“ към Община Пловдив,** <https://dogshelter.plovdiv.bg/upload/pravilnik-za-ustroystvo-i-deynostta-na-op-zvk-plovdiv.PDF>
- **Община Пловдив, Население,** <https://www.plovdiv.bg/about-plovdiv/population/>
- **Община Пловдив, Пловдив с най-динамично развиващ се туризъм**
- <https://www.plovdiv.bg>
- **ОП Зоопарк Пловдив се закрива, 2020, 4, 06,** <https://plovdiv-online.com/news/plovdiv/op-zoopark-plovdiv-se-zakriva/>
- Пеев, Д. и др. (ред.) 2015. Червена книга на Република България. Том 1. Растения и гъби. БАН & МОСВ, София.
- Пловдивски зоопарк, <https://bg.wikipedia.org/wiki/>
- Решение № 136, <https://dogshelter.plovdiv.bg/upload/pravilnik-za-ustroystvo-i-deynostta-na-op-zvk-plovdiv.PDF>

- BBC News, 2011, 20 October, Zoo escape: It is beyond a bad dream, says animal expert, <https://www.bbc.com/news/av/world-us-canada-15381085>
- Cawley, L., 18 April 2014, „How do zoos prepare for dangerous animal escapes? BBC News, <https://www.bbc.com/news/uk-england-25462900>
- Lily the hippo returns to the outdoor enclosure!, <https://zoo.kyiv.ua/en/lily-the-hippo-returns-to-the-outdoor-enclosure/>
- Mihaylov, R., Rosen Dimitrov, Rumen Binev, Rumen Vasilev, Bogomil Mihaylov, 2016, “Reasons for escape of animals from zoos”, International Journal in Physical & Applied Sciences, vol.03, Issue -08, august
- Mixed Species Resources, <http://www.azaungulates.org/mixed-species>
- <https://www.facebook.com/Peacock-farm-BG>
- <https://varna-zoo.com/>
- https://en.wikipedia.org/wiki/Prague_Zoo
- <https://zooburgas.com/>
- <http://zoosofia.eu/>
- <https://zoo.starazagora.bg/>

ПРИЛОЖЕНИЯ

1. ПЛАН ЗА КОНСЕРВАЦИОННИ ДЕЙНОСТИ
2. ПЛАН ЗА КОЛЕКЦИЯТА, в т.ч. Таблица за колекцията, зъдържаша планираните размножителни мероприятия
3. ПЛАН ГРАФИК за изпълнение на предвидените мерки, съдържаш прогнозни стойности и източници на финансиране
4. ОБЕМНО-УСТРОЙСТВЕНО ПЛАНИРАНЕ (Преинвестиционни и Обемно-устройствени проучвания по реда на чл.138 от Закона за устройство на територията)